

OSUUSKUNTIEN MERKITYS LUONNONTUOTE- JA
ELINTARVILEALOILLA LAPISSA

Maria Riskilä

Opinnäytetyö
Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma
Agrologi (AMK)

2014

LAPIN AMMATTIKORKEAKOULU
TEOLLISUUS- JA LUONNONVARA-ALA
Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma

Opinnäytetyö

OSUUSKUNTIEN MERKITYS LUONNONTUOTE- JA
ELINTARVIKEALOILLA LAPISSA

Maria Riskilä

2014

Toimeksiantaja LAPPI LUO II -hanke

Ohjaajat Hilikka Jankkila, Irja Mäkitalo ja Rainer Peltola

Hyväksytty 2014

Tekniikka- ja luonnonvara-ala
Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma

Tekijä	Maria Riskilä	Vuosi	2014
Toimeksiantaja	LAPPI LUO II -hanke		
Työn nimi	Osuuskuntien merkitys luonnontuote- ja elintarvikealoilla Lapissa		
Sivu- ja liitemäärä	38+2		

Opinnäytetyöni aiheena on osuuskuntien merkitys luonnontuote- ja elintarvikealoilla Lapissa. Työn toimeksiantajana oli Lapin luonnontuote- ja elintarvikealaa kehittävä LAPPI LUO II -hanke. Tavoitteena oli selvittää, mitä lappilaisille osuuskunnille on tapahtunut niiden toiminta-aikana, ovatko ne olleet todellista yritystoimintaa, yrityshautomoita vai jotakin muuta. Lisäksi selvitettiin sitä, ovatko osuuskunnat kiinnostuneita luonnontuotteiden keräämisestä tai viljelystä.

Tutkimusaineiston perustana oli lappilaisille osuuskunnille lähetetty kyselylomake. Kysymyksillä kartoitettiin osuuskuntien perustietoja, osuuskuntien toimintaa sekä tulevaisuuden suunnitelmia. Tutkimusta syvennettiin haastattelemalla viiden osuuskunnan edustajia.

Kysely lähetettiin 55 osuuskunnalle joko postitse tai sähköpostin liitteenä. Lomakkeen palautti 16 osuuskuntaa. Lisäksi puhelimitse tai muutoin haastattelemalla saatiin vastauksia kysymyslomakkeeseen neljältä osuuskunnalta. Lomake lähetettiin osuuskunnille, joiden toimialaluettelossa oli mainittu luonnontuotteet, matkailu, elintarvikkeet, kalastus, kalan tai poronlihan jatkojalostus.

Tutkimuksen perusteella osuuskuntien tärkeimpänä tavoitteena oli ollut työn ja toimeentulon antaminen jäsenilleen. Monet vastanneista osuuskunnista olivat jo lopettaneet toimintansa. Edelleen toimivilla osuuskunnilla on kiinnostusta luonnontuotteiden tuotantoon ja jatkojalostukseen sekä kalan ja poronlihan jalostukseen. Lisää osaamista toivottiin taloushallintoon, markkinointiin ja kirjanpitoon.

Avainsanat   jatkojalostus, luonnontuote, osuuskunta, yritystoiminta

School of Industry and Natural Resources
Rural Industries

Author	Maria Riskilä	Year	2014
Commissioned by	Lappi Luo II –project		
Subject of thesis	Role of co-operatives in non-wood forest products and food sectors in Lapland		
Number of pages	38 + 2		

The topic of the thesis is the role of co-operatives in non-wood forest products and food sectors in Lapland. The thesis is commissioned by Lappi Luo II –project which is developing non-wood forest products and food sectors in Lapland. The aim of the thesis was to find out what has happened in Lapland to co-operatives during their operating period, has it been true business, an incubating place for business ideas, or something else? The other aim was to find out if co-operatives are interested in collection or growing of non-wood forest products.

The research was based on a questionnaire which was sent to co-operatives in Lapland. Basic information about co-operatives, business concept and plans of the future were asked. The research was deepened by interviewing persons from five co-operatives.

The questionnaire was sent by mail or as an e-mail attachment file to 55 co-operatives whose list of domain included non-wood forest products, tourism, food, fishing, upgrading of fish or reindeer meat. Sixteen of them replied to the questionnaire and four co-operatives answered questions when they were interviewed on telephone or in person.

According to the results of the research, the main objective was to give work and livelihood to members of the co-operatives. Many of the respondents had completed their business. Those co-operatives which are still active were interested in production and upgrading of non-wood forest products, fish and reindeer meat. Co-operatives were interested in gaining more knowledge of financial management, marketing and accounting.

Key words co-operative, non-wood forest product, business, upgrading

SISÄLTÖ

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO	1
1 JOHDANTO	2
2 OSUUSKUNTATOIMINTA	4
2.1 OSUUSKUNTA	4
2.2 OSUUSKUNTALAKI	6
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	8
3.1 TUTKIMUSMENETELMÄT.....	8
3.2 KYSYMYSLOMAKE	8
3.3 TUTKIMUSAINEISTO JA SEN KERUU.....	9
4 KYSELYN TULOKSET	12
4.1 PERUSTIEDOT	12
4.1.1 Perustaminen ja toiminta-alue.....	12
4.1.2 Perustamisen taustat.....	12
4.1.3 Osuuskuntien jäsenet.....	13
4.2 OSUUSKUNNAN TOIMINTA	15
4.2.1 Toimintamuoto ja toimiala	15
4.2.2 Palveluiden ja tuotteiden kohderyhmä ja markkina-alue.....	17
4.2.3 Palveluista, toiminnasta ja tuotteista tiedottaminen	18
4.2.4 Yhteistyö.....	19
4.2.5 Luonnontuotteet osuuskuntien toiminnassa.....	19
4.2.6 Luonnontuotteiden kiinnostavuus.....	21
4.3 OSUUSKUNTIEN TOIMINTA NYKYISIN JA TULEVAISUUDESSA	21
4.3.1 Toiminnan aktiivisuus.....	21
4.3.2 Osuuskuntien tulevaisuuden suunnitelmat	23
4.3.3 Luonnontuotealan hankkeisiin tai koulutukseen osallistuminen	23
4.3.4 Osuuskuntien vahvuudet ja osaaminen	24
5 HAASTATTELUT	25
5.1 HAASTATELTUJEN OSUUSKUNTIEN TAUSTOJA	25
5.2 OSUUSKUNTIEN SYNTY	26
5.3 HAASTATELTUJEN OSUUSKUNTIEN TOIMINTA.....	27
5.4 OSUUSKUNTIEN HALLINTO, TOIMINNAN JOHTAMINEN JA NIIDEN RAHOITUS.....	28
5.5 OSUUSKUNNAN PARHAAT PUOLET JA MENESTYMINEN	29
5.6 HAASTEITA OSUUSKUNTANA OLEMISESSA.....	30
5.7 OSUUSKUNTIEN TULEVAISUUS	31
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	34
LÄHTEET.....	38
LIITE 1	39
LIITE 2	45

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

KUVIO 1. PERUSTETTUIEN OSUUSKUNTIEN MÄÄRÄ SUOMESSA.....	4
KUVIO 2. OSUUSKUNTIEN JÄSENMÄÄRÄT	14
KUVIO 3. JÄSENTEN TAUSTAT OSUUSKUNNISSA.....	15
KUVIO 4. TUOTTEIDEN JA PALVELUIDEN MARKKINA-ALUEET	18
KUVIO 5. MARKKINOINTI JA TIEDOTUS TUOTTEISTA, PALVELUISTA JA TOIMINNASTA	19
KUVIO 6. LUONNONTUOTTEIDEN MERKITYS OSUUSKUNTIEN TOIMINNASSA	20
KUVIO 7. OSUUSKUNTIEN TOIMINNAN AKTIIVISUUS.....	22
KUVIO 8. OSUUSKUNTIEN TULEVAISUUDEN SUUNNITELMAT	23
TAULUKKO 1. OSUUSKUNTIEN TOIMIALAJAKAUMA PROSENTTEINA	16

1 JOHDANTO

Lapissa on perustettu 1990-luvun puolivälin jälkeen useita osuuskuntia, joiden toimialaan liittyivät luonnontuotteet. Alkuun innostus oli suurta ja vaikutti siltä, että luonnontuotealasta voisi kehittyä osuuskuntien kautta suuri työllistäjä maaseudulle. Tämä ei kuitenkaan ole vielä toteutunut, vaikka luonnontuotealan yrityksiä ja osuuskuntia edelleen toimii.

Opinnäytetyöni aihetta aloin suunnitella keväällä 2014 ja halusin työni liittyvän luonnontuotteisiin. Sain tietää keväällä 2014, että Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT) hankkeessa Lappi Luo, oli suunniteltu selvitystä lappilaisten luonnontuotealaan liittyvien osuuskuntien toiminnasta. Otin yhteyttä ProAgrian luonnontuotetoimialakehittäjä Irja Mäkitaloon ja sain osuuskuntaselvityksen tehtäväkseni. Opinnäytetyöni toimeksiantajana on MTT ja se liittyy Lappi Luo II -työohjelmaan, joka on jatkohanke Lappi Luo -kattohankkeelle. Hankkeen tavoitteena on kehittää Lapin luonnontuote- ja elintarvikealaa niiden toimintaedellytyksiä edistämällä.

Aihe kiinnosti minua, koska olen vuodesta 2005 lähtien kerännyt luonnontuotteen omaan käyttöön ja minua kiinnostaa myös luonnontuotteisiin liittyvä yritysmäinen toiminta. Lisäksi tiedän 1990-luvun lopulla perustettuja osuuskuntia, joiden toiminnassa oli alkuvuosina vahvasti mukana luonnontuotteiden keruu tai jalostus. Näiden osuuskuntien toiminnassa luonnontuotteilla ei kuitenkaan ole enää nykyisin merkitystä. Minua kiinnosti se, että onko muissakin osuuskunnissa luovuttu luonnontuotteiden tuotannosta vai ovatko luonnontuotteet pysyneet jossakin muodossa osuuskuntien toiminnassa mukana.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää, mitä lappilaisille luonnontuote osuuskunnille on tapahtunut niiden toiminta-aikana ja mitä niille kuuluu nykyisin. Ovatko nämä osuuskunnat olleet todellista yritystoimintaa, ovatko ne olleet yrityshautomaita vai jotakin muuta? Tarkastelin sitä, oliko osuuskunnassa toimiminen antanut valmiuksia jäsenille oman yrityksen perustamiseen. Tutkimuksessa selvitettiin myös osuuskuntien kiinnostusta luonnontuotteiden keräämiseen tai viljelemiseen. Nyt kerättäviä tietoja on tarkoitus hyödyntää tulevissa luonnontuotteisiin liittyvissä MTT:n hankkeissa. Ohjaajinani toimivat yliopettaja Hilikka Jankkila Lapin ammattikorkeakoulusta, luonnontuotetoi-

mialakehittäjä Irja Mäkitalo ProAgriasta ja maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT) vanhempi tutkija Rainer Peltola. Kiitän työni ohjaajia ja kouluni opettajia hyvistä neuvoista, kärsivällisyydestä ja kannustuksesta. Kiitokset menevät myös kaikille kyselyyn vastanneille osuuskunnille ja erityiset kiitokset haastateltaviksi suostuneille henkilöille, heidän kertomuksensa avasivat minulle uudella tavalla osuuskuntien toimintaa.

Opinnäytetyöni perustana oli kyselytutkimus, jota syvennettiin haastatteluilla. Kyselyn kohteena olivat lappilaiset luonnontuotealaan liittyvät osuuskunnat. Aloitin opinnäytetyöni tekemisen huhtikuussa 2014 kysymyslomakkeen suunnittelulla. Kysymyksiä suunnittelin yhdessä työni ohjaajien kanssa. Kysymyslomakkeet piti saada lähetettyä osuuskunnille toukokuussa, koska vastaajien oletettiin toimivan luonnontuotealalla. Tavoitteena oli se, että vastaajat ehtisivät vastata kysymyksiin ennen kesää ja mahdollista töiden sesonkiaikaa. Kyselyt lähetettiin joko postitse tai sähköpostin liitteenä toukokuun puolivälin jälkeen. Kyselyn palauttamiselle annettiin aikaa kaksi viikkoa. Muistutusviesti lähetettiin kesäkuun alkupuolella osuuskunnille joiden sähköpostiosoite oli tiedossa. Joitakin muistutuksia soitin myös puhelimella.

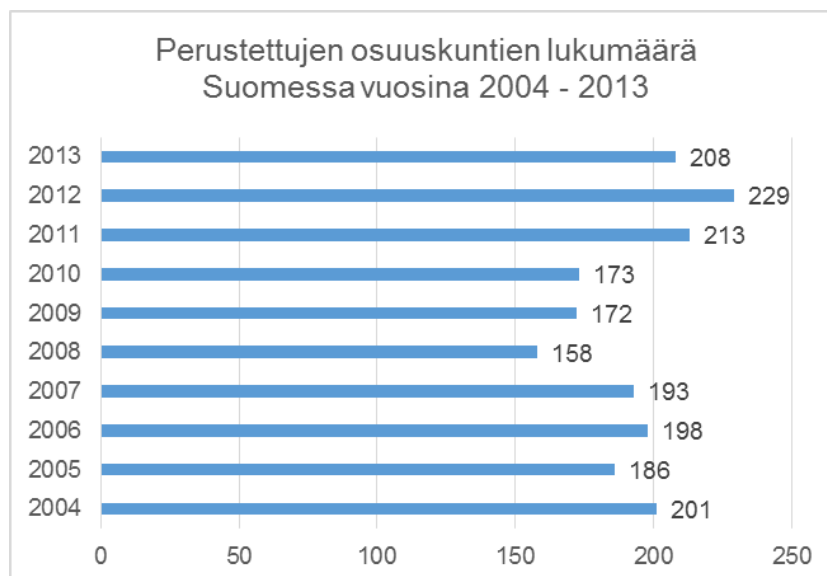

2 OSUUSKUNTATOIMINTA

Ensimmäisenä osuuskuntana pidetään Rochdalen osuuskauppaa, joka perustettiin 1844 Englannissa. Hannes ja Hedvig Gebhard tutustuivat osuustoimintaan Saksassa 1890-luvun alussa ja he alkoivat tehdä osuustoimintaa tunnetuksi Suomessa 1890-luvun puolivälissä. Viipurissa oli tosin jo sitä ennen perustettu kulutusosuuskunta vuonna 1882. (Köppä – Troberg – Hytinkoski 2014,142; Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta 2014.)

2.1 Osuuskunta

Patentti- ja Rekisterihallituksen 9.7.2014 antaman lehdistötiedotteen mukaan Suomessa oli 4626 osuuskuntaa. Vuonna 2013 perustettiin 208 uutta osuuskuntaa. Kuviossa 1 on uusien perustettujen osuuskuntien määrä viimeisen kymmenen vuoden ajalta. Osuuskuntia on monen kokoisia ja tyyppisiä. Perinteisiä osuuskuntia ovat esimerkiksi osuuspankit, vesiosuuskunnat ja asunto-osuuskunnat, myös osa meijereistä ja teurastamoista on edelleen osuuskuntia. Uusosuuskunniksi katsotaan muun muassa energia-, matkailu-, työ-, palvelu-, hyvinvointi- ja luonnontuote osuuskunnat. (Mähönen – Villa 2006, 1–2; Pellervo-Seura ry 2014b, 8.)

Kuvio 1. Perustettujen osuuskuntien määrä Suomessa
(mukaillen Pellervo-Seura ry 2014a)

Luonnolliset henkilöt, yhteisöt, yritykset, säätiöt tai muut henkilöt voivat perustaa osuuskunnan. Perustajajäsenenä ei voi olla konkurssissa oleva henki-

lö tai alaikäinen. He voivat olla osuuskunnan jäseniä mutta alaikäinen tarvitsee huoltajansa suostumuksen. Osuuskunnan tarkoituksena on tukea jäseniensä taloudenpitoa ja elinkeinoa. Se voi tapahtua monin erilaisin keinoin. Esimerkiksi jäsenet voivat ostaa osuuskunnalta tuotteita tai palveluita edullisesti tai he voivat myydä omia tuotteitaan tai palveluitaan yhteisellä markkinoinnilla. (Mähönen – Villa 2006, 8-9,11.)

Osuuskunta muodostuu jäsenistä. Jokaisen jäsenen on otettava vähintään yksi osuus, jonka hinta määritellään osuuskunnan säännöissä. Jos osuuskunnan säännöissä ei ole muuta määräystä, jokaisella jäsenellä on osuuskunnan kokouksessa tehtävissä päätöksissä yksi ääni. Säännöissä voidaan esimerkiksi määrätä, että äänimäärä lasketaan osuuksien tai osakkeiden omistuksen perusteella. Osuuskunnan jäsen ei vastaa henkilökohtaisesti osuuskunnan velvoitteista. Mutta osuuskunnan säännöissä voidaan määrätä lisämaksuvelvollisuudesta, joka koskee jäseniä määrätyissä tilanteissa. (Mähönen – Villa 2006, 5,10; Pellervo-Seura ry 2013, 11, 18)

Osuuskunnan jäsenen oikeus työttömyysturvaan riippuu siitä, katsotaanko hänet palkansaajaksi vai yrittäjäksi. Yrittäjäksi katsotaan aina henkilö, joka on velvollinen ottamaan päätointa varten yrittäjien eläkelainmukaisen eläkevakuutuksen, esimerkiksi maatalousyrittäjien eläkevakuutuksen (MYEL). Yrittäjillä ei ole oikeutta työttömyyskorvaukseen. Jos osuuskunnassa on enintään kuusi jäsentä ja kaikkien äänimäärä on yhtä suuri, yhden jäsenen määräämisvalta on silloin vähintään 15 prosenttia. Jäsenet katsotaan tässä tapauksessa yrittäjiksi, vaikka heillä ei olisikaan yrittäjien eläkevakuutusta. Jos osuuskunnassa on vähintään seitsemän jäsentä, heidän määräämisvaltansa laskee alle 15 prosentin. Heidät voidaan katsoa palkansaajiksi, paitsi ne, joilla on pakollinen yrittäjäeläkevakuutus. Palkansaajilla on oikeus saada työttömyyskorvausta siltä ajalta, kun he eivät työllisty osuuskunnan kautta. (Tampereen seudun osuustoimintakeskus 2014; YTK 2014)

Osuuskunnan perustamisesta laaditaan kirjallisesti perustamiskirja, joka päivätään, ja kaikki perustajajäsenet allekirjoittavat sen. Perustamiskirjassa on oltava osuuskunnan säännöt. Osuuskunta on rekisteröitävä Patentti- ja Rekisterihallituksen ylläpitämään rekisteriin määräajassa. Sen jälkeen osuus-

kunta on virallisesti olemassa ja oikeuskelpoinen. Jos rekisteröintiä ei tehdä määräajassa tai rekisteröiminen evätään, osuuskunnan perustaminen raukeaa. (Mähönen – Villa 2006, 12; Pellervo-Seura ry 2013, 9.)

Osuuskunnan toiminta voidaan lopettaa useamman menettelytavan kautta. Selvitystilamenettely on tavallisin tapa osuuskunnan purkamiseen. Osuuskunnankokous tekee päätöksen selvitystilasta ja selvitysmiehistä. Kaupparekisteriin ilmoitetaan päätöksestä asettaa osuuskunta selvitystilaan. Selvitysmiehet hakevat Patentti- ja rekisterihallitukselta julkisen haasteen osuuskunnan velkojille. Haasteen antaminen merkitään kaupparekisteriin, ja julkista haastetta koskeva kuulutus julkaistaan virallisessa lehdessä. Selvitysmiehet esittävät lopputilityksen osuuskunnan kokouksessa, ja osuuskunta on purettu. Osuuskunnan purkautuminen ilmoitetaan viipymättä rekisteröitäväksi. (Patentti- ja Rekisterihallitus 2014.)

Osuuskunta voi purkautua myös konkurssin kautta, jos osuuskunta ei pysty enää vastaamaan veloistaan. Hakemuksen voi tehdä joko velallinen itse tai velkoja. Tuomioistuin päättää konkurssiin asettamisesta. Osuuskunta on purkautunut, kun lopputilitys konkurssissa on hyväksytty. Tieto purkautumisesta menee kaupparekisteriin Oikeusrekisterikeskuksen kautta. (Patentti- ja Rekisterihallitus 2014.)

Osuuskuntakoulutusta järjestävät muun muassa alueelliset TE-keskukset ja erilaiset hankkeet. Koulutus voi olla pituudeltaan puolesta päivästä muutamaan päivään tai viikkoon, joskus useita kuukausia. Koulutuksen sisältö vaihtelee, lyhimmillä kursseilla kerrotaan vain pääpiirteet osuuskuntatoiminnasta. Pidemmässä koulutuksessa käydään tarkemmin läpi osuuskuntaan liittyviä asioita, ja koulutuksen tavoitteena voi olla osuuskunnan perustaminen käytännössä. Koulutus on joko ilmaista tai siitä peritään maksu, riippuen koulutuksen järjestäjästä.

2.2 Osuuskuntalaki

Osuuskuntien toimintaa säätelee osuuskuntalaki. Osuustoimintalaki tuli Suomessa voimaan vuonna 1901. Siihen pohjautuva osuuskuntalaki tuli voimaan 1955. Lakia on uudistettu sen jälkeen useita kertoja. Lainmuutos, jolla

yhdenmukaistettiin osuuskuntalakea osakeyhtiölain uudistusehdotusten kanssa, tuli voimaan 1981. Lisäksi parannettiin osuuskuntien mahdollisuuksia kartuttaa omaa pääomaa muun muassa lisäosuusmaksujärjestelmällä. Osuuskuntien omien pääomien hankintaa parannettiin edelleen 1990-luvun alun uudistuksilla ja lisättiin säädökset sijoituspääomasta. (Pöyhönen 2013, 5, 6.)

Vuoden 2001 kokonaisuudistuksella oli tavoitteena saada osuuskuntien toimintaedellytykset nykyaikaisen yritystoiminnan tasolle. Tarkoitus oli helpottaa osuuskunnan perustamista ja hallintoa, myös jäsen- ja sijoittajarahoituksen hankintaa helpotettiin. Lisäksi osuuskunta sai mahdollisuuden järjestää palvelunsa tytäryhtiöidensä kautta. Viimeisin kokonaisuudistus tuli voimaan 1.1.2014. Sen mukaan osuuskunnan voi perustaa yksi henkilö, yhteisö tai säätiö. Aiemman lain mukaan jäseniä piti olla vähintään kolme. Osuuskunta voi myös toimia yksijäsenisenä. (Pöyhönen 2013, 6,12.)

Uuden osuuskuntalain mukaan osuuskunnassa on joko osuuksia tai osakkeita; vanhan lain mukaan oli erilaisia osuuksia. Osuuskunnan osakkeet eivät kuitenkaan ole samanlaisia kuin osakeyhtiön osakkeet. Suurin ero on siinä, että osuuskunnan purkautuessa, sen osakkeet tuottavat vain oikeuden merkintähinnan palautukseen. Osuuskunnan säännöissä voidaan kuitenkin purkautumisen varalta määrätä varojen jaosta muuta. (Pöyhönen 2013, 13 -14.)

Vanhan osuuskuntalain mukaan osuuskunnan säännöissä voitiin määrätä, jos osuuskunnan tarkoitus poikkesi yleisistä osuuskunnan olettamasäännöistä, ja pääasiallinen tarkoitus oli aatteellisen tarkoituksen toteuttaminen. Uuden lain mukaan on mahdollista määrätä entistä laajemmin osuuskunnan olettamissäännöistä poikkeavasta tarkoituksesta. Esimerkiksi säännöissä voidaan nykyisin määrätä, että tarkoituksena on tuottaa voittoa osuuksille tai osakkeille. (Pöyhönen 2013, 11,14.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimus tehtiin kyselytutkimuksena ja tutkimusta syvennettiin haastatteluilla. Tutkimusmenetelmiltään kysely oli sekä kvantitatiivinen (määrällinen) että kvalitatiivinen (laadullinen). Haastattelut ja kysymyslomakkeen avoimet kysymykset olivat kvalitatiivisia. Muut lomakkeen kysymykset olivat kvantitatiivisia. Kysymyslomakkeessa oli useita sekamuotoisia kysymyksiä.

”Sekamuotoisessa kysymyksessä osa vastausvaihtoehdoista on ennalta määrätty ja vakioitu. Lisäksi mukana on yksi tai useampi avoin kysymys.” (Vilka 2007, 62)

Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina. Teemahaastattelussa päätehtään etukäteen teemat joista haastateltavan toivotaan kertovan. Haastattelutilanne on keskusteleva eikä valmiita vastausvaihtoehtoja anneta. Vaarana tosin on se, että haastateltavan kertomus alkaa ohjailta haastattelua ja eri haastattelut eivät ole riittävästi vertailukelpoisia keskenään. Teemahaastattelun etuna on se, että haastattelusta saatava aineisto perustuu haastateltavan todellisiin kokemuksiin. (Kurkela 2014.)

Haastattelujen runkona oli 12 kysymystä (Liite 2). Kysymysten avulla oli tavoitteena saada kuva osuuskunnan elinkaaresta. Kysymyksissä lähdettiin liikkeelle osuuskunnan syntyvaiheesta ja käytiin läpi osuuskunnan toimintaa, myös sen hyviä ja huonoja puolia. Lopuksi haastateltavat saivat arvioida osuuskuntansa tulevaisuutta. Haastateltavat saivat vastata kysymyksiin haluamallaan tavalla. Haastattelun aikana esitettiin täydentäviä kysymyksiä tilanteen mukaan, ja siitä johtuen haastattelut eivät ole yhtenäisiä.

3.2 Kysymyslomake

Kysymyslomake (Liite 1) oli viisisivuinen, koska siitä ei haluttu tehdä liian laajaa. Lomake oli jaettu kolmeen osioon. Ensimmäisessä osiossa kysyttiin osuuskunnan perustietoja. Toisessa osassa kysymykset koskivat osuuskunnan toimintaa ja kolmannen osion kysymyksillä kartoitettiin osuuskunnan toimintaa nykyisin ja tulevaisuuden näkymiä. Osuuskunnan toimintaa koske-

vassa osioissa lähes kaikissa kysymyksissä pyydettiin samaa tietoa osuuskunnan alkuvaiheesta, nykyisestä tilanteesta ja arviota tulevaisuudesta. Monissa kysymyksissä oli mahdollista rastittaa useita sopivia vaihtoehtoja ja mukana oli kysymyksiä joihin vastaajat saivat kirjoittaa vapaasti tekstiä.

Osa kysymyksistä liittyi luonnontuotteiden keruu- ja viljelytoimintaan. Toimeksiantaja toivoi tietoa siitä, että kerätäänkö tai viljelläänkö osuuskunnissa luonnontuotteita tai oliko niillä kiinnostusta aloittaa tällaista toimintaa. Näiden kysymysten taustalla oli luonnontuotteita tuotannossaan käyttävien valmistajien kokema raaka-ainepula.

3.3 Tutkimusaineisto ja sen keruu

Tutkimuksen kohteena olivat lappilaiset osuuskunnat, joiden toimialaluettelossa oli mainittu luonnontuotteet. Mukaan otettiin myös osuuskuntia, joiden toimialaan kuuluivat elintarvikkeet, matkailu, kalastus/kalanjalostus tai poronlihanjalostus. Suomen Luontoyrittäjyysverkosto ry (2014) määrittelee sivuillaan luonnontuotteen seuraavasti:

”Luonnontuotteella tarkoitetaan sellaisenaan tai jalostettuna hyödynnettäväksi soveltuvaa luonnonvaraista tai puoliviljeltyä kasvia tai sientä sekä eräitä puiden sivutuotteita ja maaperän aineksia”.

Tutkimuksen kohteeksi sopivia osuuskuntia löytyi 55. Ei kuitenkaan ollut varmaa se, että olivatko ne kaikki edelleen aktiivisesti toimivia osuuskuntia tai kuinka vahvasti niiden toimintaan luonnontuotteet liittyivät. Kun osuuskuntia perustetaan, niiden toimialaluetteloon kirjataan todellisten toimialojen lisäksi kaikki ne toimialat, joilla voidaan ehkä joskus toimia. Syynä on se, että rekistereihin tehtävät muutokset ovat maksullisia. Tiedot osuuskunnista olivat pääosin Pellervo-seuran osuuskuntaluettelosta. Muutamien osuuskuntien tiedot löytyivät muiden kanavien kautta, muun muassa lappilaisten kuntien kotisivuilta yritysluetteloista. Lähetin kysymyslomakkeen toukokuussa 2014 kaikkiaan 55 osuuskunnalle, postitettuna kirjeenä 42 osuuskunnalle ja sähköpostin liitteenä 13 osuuskunnalle. Kolme postitse lähetettyä lomaketta palautui, koska osoite oli tuntematon tai vastaanottajaa ei tavoitettu. Todennäköisesti 52 lomaketta meni perille.

Kesäkuun lopulla ja elokuun alussa yritin soittaa niiden osuuskuntien edustajille, jotka eivät olleet vastanneet, mutta monien puhelinnumerot olivat muuttuneet. Monessa osuuskunnassa toimintaa johtavat henkilöt olivat myös vaihtuneet eikä uusia yhteystietoja useinkaan saanut. Sain yhteyden kahteen osuuskuntaan, joiden edustajat vastasivat kysymyksiin puhelimesta. Kirjasin heidän antamansa vastaukset lomakkeille. Sain yhteyden myös kahteen osuuskuntaan, joiden edustajat kertoivat toiminnan loppuneen mutta he eivät halunneet vastata lomakkeen kysymyksiin sen enempää. Nämä kaksi toimintansa lopettanutta osuuskuntaa jätettiin tutkimusaineiston ulkopuolelle. Elokuussa lähetin vielä uudelleen sähköpostitse kysymyslomakkeen viidelle osuuskunnalle.

Tutkimusaineistoksi tuli lopulta 20 lappilaisen osuuskunnan vastaukset, 19 vastasi kysymyslomakkeen kysymyksiin (36 %). Lisäksi otin mukaan yhden jo toimintansa lopettaneen osuuskunnan, joka ei ollut alkuperäisessä osuuskuntalistassa. Sain sen toimintaan liittyviä asiakirjoja käyttööni, ja sain tietoja myös haastattelemalla toimintaa johtaneita henkilöitä. Vastauksia tuli lähes kaikista Lapin seutukunnista.

Postitse palautettiin 45 prosenttia vastauksista, sähköpostin välityksellä 35 prosenttia ja puhelimesta tai muutoin haastattelemalla tuli 20 prosenttia vastauksista. Yleistä oli, että lomakkeen kaikkiin kysymyksiin ei vastattu.

Haastateltavaksi valittiin viisi osuuskuntaa, neljä edelleen toimivaa ja yksi toimintansa lopettanut osuuskunta. Alun perin oli tarkoitus valita haastateltavat niiden joukosta, jotka palauttivat kysymyslomakkeen ja siinä antoivat suostumuksensa haastatteluun. Hyvin harva vastaaja oli lopulta kiinnostunut haastattelusta, joten Irja Mäkitalo järjesti suurimman osan haastatteluista. Järjestämissään haastatteluissa hän oli myös läsnä. Haastateltavaksi haluttiin osuuskuntia, joiden toimintaan liittyi luonnontuotteet, luonto palvelun osana tai elintarvikkeet.

Haastattelut tehtiin elokuun lopulla. Haastatteluissa tuli myös materiaalia, jota en ole ottanut mukaan tutkimukseen. Tutkimuksen ulkopuolelle rajasin aiheet jotka poikkesivat selvästi alkuperäisistä 12 kysymyksestä. Kolme haastatte-

lua käytiin tekemässä osuuskuntien edustajien luona, loput haastateltiin puhelimitse. Neljä haastattelua nauhoitettiin, ja ne litteroitiin arkistointia varten.

4 KYSELYN TULOKSET

4.1 Perustiedot

4.1.1 Perustaminen ja toiminta-alue

Kysymyslomakkeen perustieto-osuudessa kysyttiin aluksi osuuskunnan nimi ja perustamisvuosi. Lomakkeen palauttaneista osuuskunnista kaikki vastasivat tähän kysymykseen. Osuuskunnista 65 prosenttia oli perustettu 1990-luvulla ja loput vuosina 2000 - 2008. Osuuskuntien toiminta-aika vaihteli suuresti, parista vuodesta yli kahteenkymmeneen vuoteen. Toimintansa lopettaneiden osuuskuntien toiminta-ajassa ei näyttänyt olevan selvää kriittistä vuosimäärää, jonka jälkeen toiminta oli loppunut.

Seuraavassa kysymyksessä tiedusteltiin osuuskunnan toiminta-aluetta alkuaikoina, nykyisin ja tulevaisuudessa. Alkuaikaa koskevaan kysymykseen vastasi 17 osuuskuntaa. Niistä 76 prosenttia toimi vain yhden seutukunnan alueella, muut toimivat useamman seutukunnan alueella. Nykyistä toiminta-aluetta koskevaan osaan vastasivat kaikki edelleen toimivat osuuskunnat. Tulevaisuuden toiminta-alue kysymykseen vastasi yhdeksän nykyisin toimivaa osuuskuntaa. Vastanneet aikoivat toimia nykyisillä toiminta-alueillaan jatkossakin. Toiminta-alueet eivät tämän kyselyn perusteella olleet muuttuneen osuuskuntien toiminta-aikana.

4.1.2 Perustamisen taustat

Osuuskuntien perustamisen tärkein syy oli tuoda työtä ja toimeentuloa jäsenilleen. Kaikkiaan 84 prosentilla vastanneista tämä vaihtoehto oli valittu, ja niistä seitsemällä osuuskunnalla tämä oli ainoa syy. Vastaajista yli puolet oli merkinnyt vaihtoehdon "vastaamaan palveluiden tai tuotteiden kysyntään", ja kaksi osuuskuntaa oli merkinnyt tämän ainoaksi syyksi. Yritystoiminnan opettelu oli mukana noin neljäsosalla osuuskunnista, kenelläkään se ei ollut ainoa syy. Muina syinä mainittiin elinkeinotoiminnan kehittäminen, markkinointi, harrastus ja yhdessä toimiminen. Nykyisin toimivista osuuskunnista puolet oli perustettu tuomaan työtä ja toimeentuloa jäsenilleen. Osuuskunnan perustamisen syytä koskevaan kysymykseen vastaasi 19 osuuskuntaa.

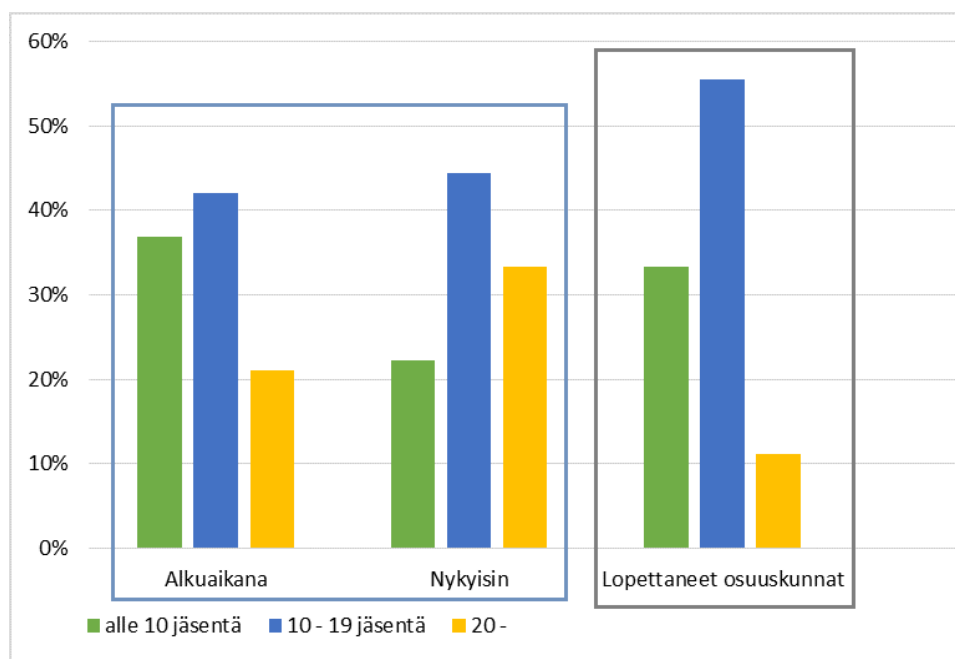
Jäsenten kokoaikainen työllistäminen oli ollut alkuaikana tavoitteena 61 prosentilla osuuskunnista. Yhdessä osuuskunnassa oli työllistetty sekä osa- että kokoaikaisesti ja lopuilla tavoite oli osa-aikainen työllistäminen. Vastaajia oli 18. Nykyisin toimivista osuuskunnista (vastaajia 7) 57 prosenttia työllisti kokoaikaisesti jäseniään. Vain osa-aikaisesti työllistäviä osuuskuntia oli 29 prosenttia ja yksi osuuskunta työllisti sekä osa- että kokoaikaisesti. Jatkossakin aiottiin työllistää jäseniä nykyisillä tavoilla.

Vastaajat saivat myös omin sanoin kuvata osuuskuntansa toiminta-ajatusta, palveluitaan ja tuotteitaan. Tässäkin mainittiin useimmin työllistäminen. Työllistää haluttiin osuuskunnan jäseniä mutta eräässä osuuskunnassa yhtenä tavoitteena oli työllistää myös nuoria kesäisin. Yritystoimintaan perehdyttäminen mainittiin myös. Toinen huomattava toiminta-ajatus oli jatkojalostus. Monissa osuuskunnissa jalostettiin luonnonmarjoja, luonnontuotteita, kalaa tai poronlihaa. Tarkoituksena oli saada jalostetuista tuotteista parempi hinta. Osuuskunnan tavoitteeksi kerrottiin myös tilojen välisen yhteistyön kehittäminen ja toimintojen organisointi. Erästä osuuskuntaa kuvailtiin projektiksi, jonka tavoitteena oli ohjata työelämästä syrjäytyneitä itsenäisiksi yrittäjiksi.

Tavoitteena oli ollut myös paikkakunnalta puuttuvien palveluiden tuottaminen. Paikallisille asukkaille oli tarjottu siivous-, terveys- ja hoivapalveluita, myös metsuri- ja polttopuuntekopalveluja, puun jatkojalostamista, ruuanvalmistusta ja korjaamopalveluja. Matkailuun liittyviä palveluita olivat ravintola- tai kahvitoiminta, luonto-opaspalvelut, luontomatkailu-, ja ohjelmapalvelut.

4.1.3 Osuuskuntien jäsenet

Vastanneiden osuuskuntien jäsenmäärät vaihtelivat alle kymmenestä reiluun kahteenkymmeneen. Alkuaikojen jäsenmääränsä kertoi 18 osuuskuntaa, ja yhdeksän edelleen toimivaa osuuskunnista kertoi nykyisen jäsenmääränsä. Kuviossa 2 kyselyyn osallistuneet osuuskunnat on luokiteltu jäsenmäärän mukaan alle kymmenen jäsenen osuuskuntiin, 10 – 19 jäsenen osuuskuntiin ja osuuskuntiin joissa jäseniä oli 20 tai enemmän. Vertailun vuoksi kaavioon on otettu mukaan myös toimintansa lopettaneiden osuuskuntien jakautuminen kokoluokkiin.

Kuvio 2. Osuuskuntien jäsenmäärät

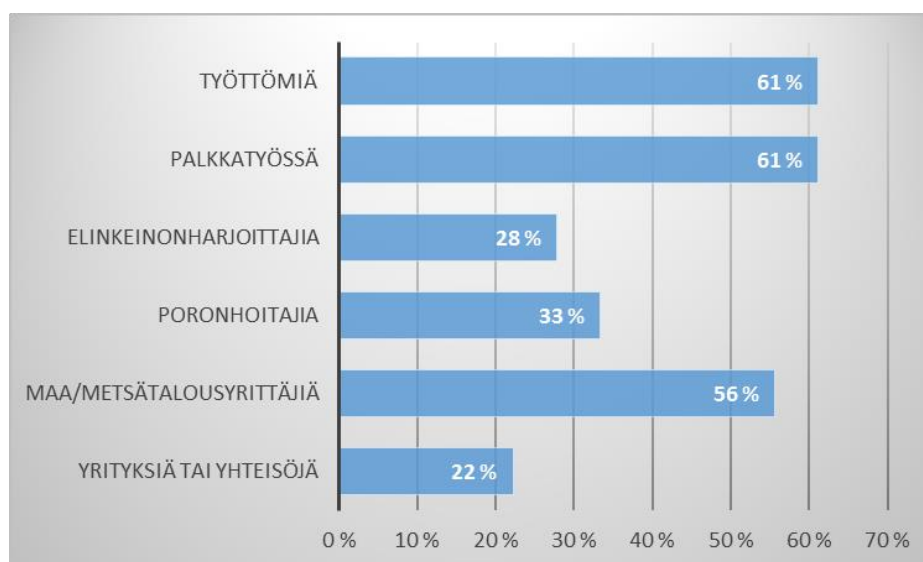
Suuria, yli 20 jäsenen osuuskuntia, oli alkuaikoina vähiten (21 %) ja niiden osuus lopettaneissa osuuskunnissa oli kaikkein pienin. Tämän aineiston perusteella näytti siltä, että suurin osa lopettaneista osuuskunnista sijoittui kokoluokkaan 10 – 19 jäsentä. Pienten, alle kymmenen jäsenen osuuskuntien suhteellinen osuus näyttää vähentyneen, kun verrataan alkuaikojen jakaumaan. Suuremmat osuuskunnat ovat kasvattaneet osuuttaan. Jäsenmäärä oli muuttunut lähes kaikissa osuuskunnissa joko noussut tai laskenut. Joissakin osuuskunnissa jäsenmäärän muutos oli ollut huomattavan suurta.

Useimmista osuuskunnista oli niiden toiminnan aikana lähtenyt jäseniä. Kysymykseen vastasi 16 osuuskuntaa, mutta ne kaikki eivät kertoneet mitä osuuskunnasta lähteneet jäsenet tekivät erottuaan. Annettujen vastausten perusteella tavallisin syy lähtemiseen oli palkkatyöhön meno. Neljästä osuuskunnasta oli jäsen/jäseniä lähtenyt perustamaan omaa yritystä. Lähtemisen muita syitä olivat eläkkeelle siirtyminen, paikkakunnalta muutto tai kuolemantapaukset. Vain kaksi osuuskuntaa ilmoitti, että niistä ei ole lähtenyt jäseniä toiminnan aikana.

Uusia jäseniä oli tullut yli 60 prosenttiin vastanneista osuuskunnista. Kysymykseen vastasi 16 osuuskuntaa. Kymmenestä edelleen toimivasta osuus-

kunnasta seitsemän haluaisi uusia jäseniä mukaan toimintaansa, yhteen ei haluttu ottaa uusia jäseniä.

Kysymykseen, jossa tiedusteltiin jäsenten taustaa osuuskuntaan liittymisen aikaan, vastasi 17 osuuskuntaa. Kysymyksessä annettiin vaihtoehdot: yrityksiä, yhteisöjä tai yksityisiä henkilöitä. Jos jäsenet olivat yksityisiä henkilöitä, niin pyydettiin tarkempaa tietoa siitä, olivatko he maa/metsätalousyrittäjiä, poronhoitajia, elinkeinonharjoittajia, palkkatyössä olevia vai työttömiä. Toiveena oli, että vaihtoehtojen kohdalle olisi laitettu lukumäärät mutta monet olivat vain rastittaneet sopivat kohdat. Kuviossa 3 näkyy prosentteina kuinka monessa osuuskunnassa kyseisiä taustoja jäsenillä oli.

Kuvio 3. Jäsenten taustat osuuskunnissa

4.2 Osuuskunnan toiminta

4.2.1 Toimintamuoto ja toimiala

Noin 40 prosenttia osuuskunnista oli toimintamuodoltaan puhtaasti työosuuskuntia, vajaa viidesosa oli tuotanto-osuuskuntia, kaksi markkinointiosuuskuntaa ja muilla oli useampia toimintamuotoja. Tähän kysymykseen oli vastannut 19 osuuskuntaa.

Osuuskuntien toimialan kohdalla toiveena oli, että jokainen olisi numeroinut toimialat tärkeysjärjestyksessä osuuskunnan alkuaikana, nykyisin ja tulevaisuudessa. Päätoimiala olisi numero yksi. Osuuskunnista 19 vastasi alkuaikaa

koskevaan osaan. Niistä 11 ilmoitti päätoimialansa ja sivutoimialansa, mutta muut eivät numeroineet toimialojaan. Alkuaikojen yleisimmät päätoimialat olivat luonnontuotteiden tuotanto ja/tai jalostus sekä kalan ja lihan jalostus, myös matkailu- ja ohjelmapalvelut sekä muu toimiala oli ilmoitettu päätoimialaksi.

Alla olevassa taulukossa 1 on prosentteina toimialojen jakautuminen osuuskunnissa, tässä ei ole huomioitu sitä onko kyseessä pää- vai sivutoimiala. Muina toimialoina oli mainittu siivous, kurssitus, opetus, asiantuntijapalvelut, toimistotyö, kustannus- tai julkaisutoiminta ja kioskin pitäminen.

Taulukko 1. Osuuskuntien toimialajakauma prosentteina

TOIMIALA	Alkuaikana	Nykyisin	Jatkossa
Hyvinvointipalvelut	5,3	11,1	11,1
Sosiaali- ja terveystalvelut	10,5	11,1	11,1
Kalan tai lihan jalostus	21,1	11,1	11,1
Luonnontuotteiden tuotanto ja/tai jalostus	63,2	55,6	55,6
Matkailu- ja ohjelmapalvelut	47,4	33,3	33,3
Majoitus- ja ravitsemuspalvelut	21,1	11,1	11,1
Metsätalouteen liittyvät palvelut	15,8		
Käsityöala	26,3	33,3	33,3
Rakentaminen ja korjauspalvelut	5,3		
Työvoiman vuokraus tai -välitys	5,3		
Muu toimiala	42,1	44,4	44,4

Kyselyyn vastanneista, edelleen toimivista osuuskunnista, yhdeksän kertoi nykyiset toimialansa. Niistä viisi kertoi päätoimialansa. Yleisin päätoimiala oli luonnontuotteiden tuotanto tai jalostus. Muita päätoimialoja olivat matkailu- ja ohjelmapalvelut, kalan tai lihan jalostus, käsityöala ja muu toimiala. Osuuskunnat aikovat myös tulevaisuudessa toimia nykyisillä toimialoillaan. Toimialojen tärkeysjärjestys voi joillakin jatkossa muuttua mutta suurimmalla

osalla vastaajista se näyttäisi pysyvän samana. Jos verrataan osuuskuntien nykyisiä toimialoja alkuaikoihin, niin 44 prosenttia osuuskunnista oli vähentänyt ja vain yksi osuuskunta oli lisännyt toimialojaan.

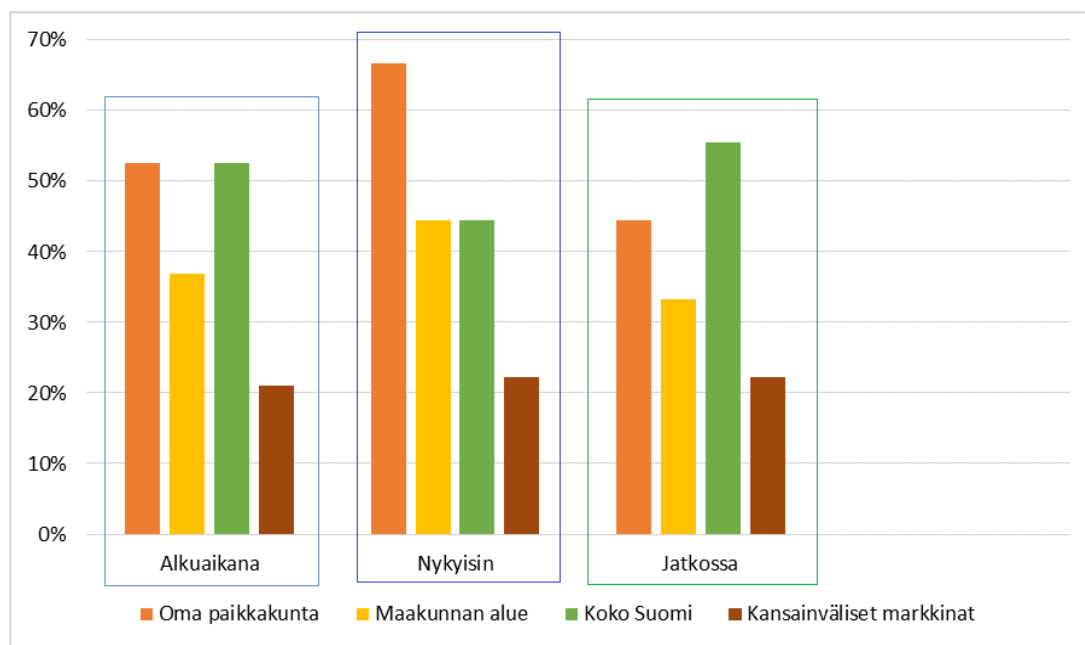
4.2.2 Palveluiden ja tuotteiden kohderyhmä ja markkina-alue

Palveluiden ja tuotteiden tärkeimpinä kohderyhminä osuuskuntien (n=18) alkuaikoina olivat yritykset (89 %). Lähes yhtä moni (83 %) ilmoitti kohderyhmäksi yksityiset henkilöt, 22 prosenttia vastaajista kertoi kohderyhmäksi myös jonkin muun. Nykyisin (n=8) tavallisin kohderyhmä oli yritykset (88 %), yksityiset henkilöt olivat kohderyhmänä 75 prosentilla ja muita kohderyhmiä oli 25 prosentilla osuuskunnista. Jatkossa yritykset ja yksityiset henkilöt näyttävät olevan yhtä usein palveluiden ja tuotteiden kohderyhmänä (86 %). Muita kohderyhmiä on 43 prosentilla osuuskunnista. Vastauksissa mainittuja muita kohderyhmiä olivat esimerkiksi kunnat, yhteisöt, osakaskunnat.

Toiminnan alkuaikoina palveluiden ja tuotteiden markkina-alueena osuuskunnille oli tavallisimmin oma paikkakunta tai koko Suomen alue. Osuuskuntien palvelut olivat suurelta osin niitä, joita oli helpointa myydä juuri paikallisille asukkaille. Valmistettujen/jalostettujen tuotteiden kohdalla oli ehkä haluttu lähteä liikkeelle varovaisesti, että nähtäisiin menevätkö ne kaupaksi. Jos tuotteiden raaka-aineina olivat luonnonmarjat, sienet, yrtit tai luonnon kalat, niin niiden saatavuus eri vuosina on vaihdellut eikä niistä valmistettuja tuotteita Suomen markkinoita laajemmalle olisi ehkä riittänyt. Kansainvälisillä markkinoilla toimiville osuuskunnille oli yhteistä se, että niiden toimintaan liittyi matkailu.

Nykyisin toimivien osuuskuntien yleisin markkina-alue oli oma paikkakunta ja sen suosio oli kasvanut suhteessa muihin. Tulevaisuudessa kuitenkin koko Suomen markkinat näyttäisivät kiinnostavan eniten. Kaksi osuuskuntaa oli laajentanut markkina-alueitaan alkuaikojen jälkeen, ja yksi osuuskunta aikoi jatkossa siirtää painopisteen koko Suomen alueelle markkinointiin. Kansainvälisten markkinoiden suhteellinen osuus oli pysynyt samana, eikä siinä arvioitu tapahtuvan muutosta jatkossakaan. Tähän kyselyyn vastanneiden joukosta ei uusia toimijoita kansainvälisille markkinoille ilmeisesti ole tulossa-

kaan. Kuviossa 4 on vertailtu osuuskuntien markkina-alueita alkuaikoina(n=19), nykyisin(n=9) ja arvioita tulevaisuudesta(n=9).

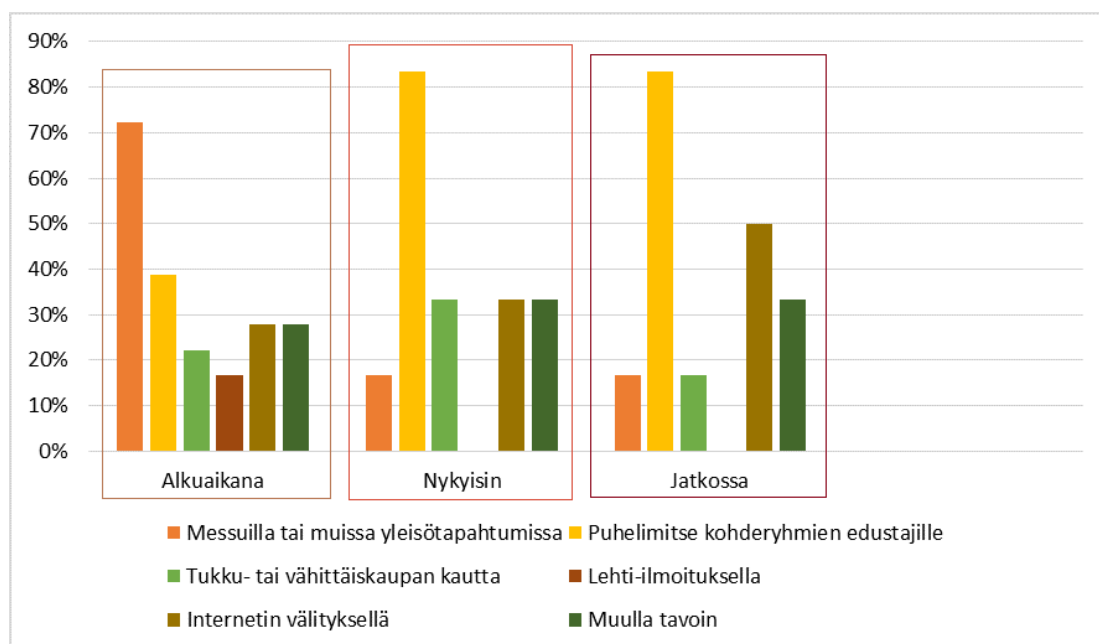

Kuvio 4. Tuotteiden ja palveluiden markkina-alueet

4.2.3 Palveluista, toiminnasta ja tuotteista tiedottaminen

Selvästi yleisin tapa markkinoida ja tiedottaa osuuskunnan tuotteista, palveluista ja toiminnasta alkuaikoina oli messuille tai muihin yleisötapahtumiin osallistuminen, vähiten käytettiin lehti-ilmoituksia (20 %). Muita markkinointitapoja olivat henkilökohtainen käynti asiakkaan luona, esite ja kirjeet. Yhdellä osuuskunnalla oli niin vakiintunut asiakaskunta, ettei se markkinoinut toimintaansa.

Nykyisin toimivista osuuskunnista (n=6) suurin osa markkinoi tai tiedotti toiminnastaan ja tuotteistaan puhelimitse kohderyhmän edustajille. Messujen suosio oli vähentynyt selvästi ja lehti-ilmoitusten käyttö oli loppunut kokonaan. Muina tapoina oli mainittu myyntiedustaja ja kirjeet. Jatkossakin useimmat arvioivat olevansa puhelimitse yhteydessä kohderyhmän edustajiin, internetin käyttö näyttäisi kasvavan. Kuviossa 5 on vertailtu markkinointitapojen suosiota.

Kuvio 5. Markkinointi ja tiedotus tuotteista, palveluista ja toiminnasta

4.2.4 Yhteistyö

Lähes kaikilla osuuskunnilla oli ollut toiminnan alkuvaiheessa yhteistyötä jonkin tahon kanssa. Yritysten kanssa yhteistyötä oli ollut 65 prosentilla osuuskunnista (vastaajia 17). Yhteistyötä yksityisten henkilöiden kanssa oli ollut 59 prosentilla osuuskunnista, muiden osuuskuntien kanssa 24 prosentilla ja muiden tahojen kanssa 29 prosentilla osuuskunnista. Muita tahoja olivat esimerkiksi yhteisöt, kunnat, museot tai osakaskunnat. Yksi osuuskunta ei ollut tehnyt yhteistyötä minkään tahon kanssa.

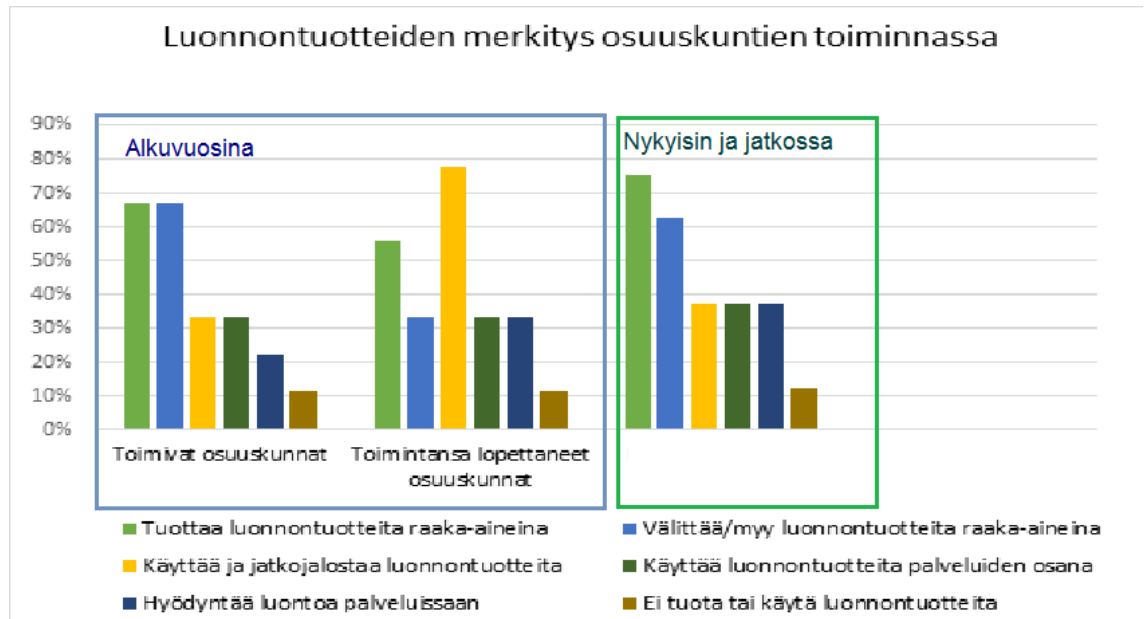
Nykyisin yhteistyötä tehtiin yhtä usein yksityisten henkilöiden ja yritysten kanssa, 57 prosenttia osuuskunnista (vastaajia 7). Muiden tahojen kanssa teki yhteistyötä 29 prosenttia vastaajista, muiden osuuskuntien kanssa teki yhteistyötä 14 prosenttia osuuskunnista ja yksi osuuskunta ei tehnyt yhteistyötä. Jatkossakin yhteistyötahojen arvioitiin pysyvän nykyisellään.

4.2.5 Luonnontuotteet osuuskuntien toiminnassa

Suurimmalle osalle osuuskunnista luonnontuotteilla oli merkitystä toiminnan kannalta. Vain kaksi ilmoitti, että ei ollut tuottanut tai käyttänyt luonnontuotteita toiminnan alkuvuosina. Nykyisin toimivista osuuskunnista yksi ei tuottanut eikä käyttänyt luonnontuotteita millään tavalla. Yleisintä oli tuottaa luonnontuotteita raaka-aineina, niin alkuvuosina kuin nykyisin ja tulevaisuudessakin.

Kuviossa 6 on vertailtu luonnontuotteiden merkitystä osuuskunnan toiminnassa. Alkuvuosien osalta vertaillaan edelleen toimivia osuuskuntia toimintansa lopettaneisiin osuuskuntiin. Vastaajia oli 18, joista puolet oli toimintansa lopettaneita ja puolet toimivia. Luonnontuotteiden merkitystä omassa toiminnassaan nykyisin ja tulevaisuudessa arvioi kahdeksan osuuskuntaa.

Kuvio 6. Luonnontuotteiden merkitys osuuskuntien toiminnassa

Huomiota kiinnitti se, että yli 70 prosenttia lopettaneista osuuskunnista oli alkuvuosinaan käyttänyt ja jatkojalostanut luonnontuotteita. Edelleen toimivista osuuskunnista vain kolmasosalla oli kyseinen vaihtoehto merkittynä alkuvuosien kohdalla. Luonnontuotteiden käyttö ja jatkojalostus näyttäisikin olevan nykyisin harvinaisempaa suhteessa alkuvuosiin. Yhdessä osuuskunnassa käytettiin nykyisin luonnontuotteita aikaisempaa monipuolisemmin ja yhdessä oli vähennetty käyttötapoja. Muilla vastaajilla ei ollut muutoksia tapahtunut toiminnan aikana.

Tässä kyselyssä haluttiin tietoa luonnontuotteiden lisäksi myös villin kalan, riistan ja poron käytöstä. Edellä mainittujen lisäksi haluttiin vielä eritellä osuuskuntien toiminnasta viljellyt yrtit, kasvit ja juurekset, viljelty kala ja muut kotieläimet. Luonnonmarjat olivat yleisimmin käytetty tai tuotettu luonnontuote alkuvuosina. Tilanne oli lähes sama nykyajan osalta mutta samalle tasolle luonnonmarjojen kanssa olivat suosiotaan kasvattaneet luonnonkasvit ja poro. Jatkossa luonnonmarjat ja poro näyttäisivät olevan muita suosittumia.

Viljellyt yrtit, viljellyt muut kasvit ja juurekset sekä villi riista olivat jääneet pois käytöstä. Puolet edelleen toimivista osuuskunnista käytti nykyisin useampia luonnontuotteita kuin toimintansa alkuvaiheessa. Loput eivät olleet lisänneet tai vähentäneet käyttämiensä luonnontuotteiden lajeja. Yksi kolmasosa toimivista osuuskunnista arvioi ottavansa uusia luonnontuotteita mukaan toimintaansa tulevaisuudessa.

4.2.6 Luonnontuotteiden kiinnostavuus

Kun kysyttiin, millaisten luonnontuotteiden tuotanto kiinnostaisi osuuskuntia nykyisin tai tulevaisuudessa, niin saadut vastaukset olivat joiltakin osin hieman ristiriitaisia verrattuna muihin, luonnontuotteita koskevien kysymysten vastauksiin. Vastausten tarkemman vertailun perusteella näytti siltä, että osa vastaajista oli merkinnyt kaikki ne tuotanto vaihtoehdot jotka heitä kiinnostivat. Niitä ei kuitenkaan käytännössä vielä tuotettu tai käytetty eikä niiden tuotanto jatkossakaan ollut varmaa. Toisaalta oli myös vastattu, ettei luonnontuotteiden tuotanto kiinnosta, vaikka aikaisempien vastausten perusteella pystyi päättämään, että luonnontuotteet jossakin muodossa kuuluivat osuuskunnan toimintaan.

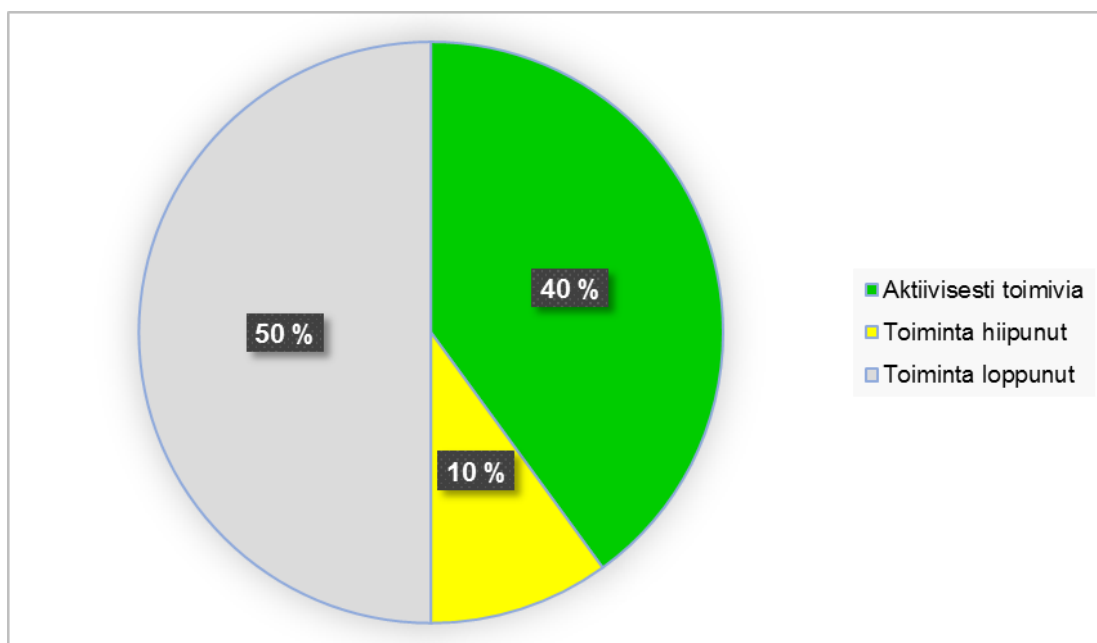
Annettujen vastausten perusteella suurin kiinnostus osuuskunnilla nykyisin olisi marjojen ja sienten sekä luonnonkasvien keräämiseen. Myös eläinten kasvatusta, tarhaus tai tuotanto sekä luonnontuotteiden jatkojalostus olivat yhtä kiinnostavia. Kalastus ja kalankasvatusta kiinnostivat hieman harvempia. Jatkossa luonnonkasvien kerääminen ja luonnontuotteiden jatkojalostus näyttäisi kiinnostavan nykyistä useampia osuuskuntia. Marjojen ja sienten keruun tai kalastuksen/kalankasvatusta kiinnostavuuteen ei tulisi muutosta. Marjojen ja yrttien viljely tai puoliviljely kiinnostaa useampia kun taas eläinten kasvatusta tai tarhaus harvempia osuuskuntia kuin nykyisin. Muu kasvintuotanto tai viljely ei näyttäisi kiinnostavan vastaajia nykyisin eikä jatkossakaan.

4.3 Osuuskuntien toiminta nykyisin ja tulevaisuudessa

4.3.1 Toiminnan aktiivisuus

Kuviossa 7 näkyy kyselyyn vastanneiden osuuskuntien toiminnan tilanne kyselyn aikaan. Vastaajia oli 20. Toiminnan hiipuminen oli joko toiminnan sel-

vää vähenemistä verrattuna aikaisempaan tai osuuskunnan toiminta oli kokonaan pysähdyksissä. Syinä hiipumiseen mainittiin muun muassa aktiivijäsenten kyllästyminen, jäsenten muualla työskentely tai jäsenten sairastuminen.

Kuvio 7. Osuuskuntien toiminnan aktiivisuus

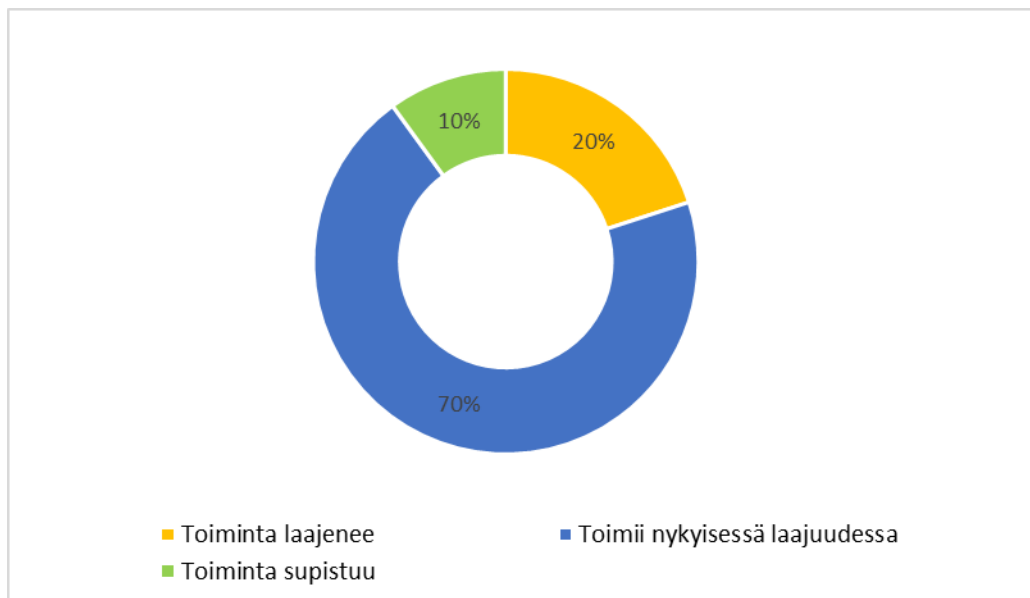
Yllättävää oli se, että puolet kyselyyn vastanneista osuuskunnista oli lopettanut toimintansa. Toimintansa lopettaneista kaikki eivät kertoneet syytä toiminnan loppumiseen. Muutamat kertoivat syytä mutta niiden perusteella selvää yhteistä tekijää ei näyttänyt olevan. Esiin nousi kuitenkin syytä, jotka mainittiin useamman kuin yhden osuuskunnan kohdalla: taloudelliset syyt esimerkiksi pääoman puute, toiminnan vetäjän tai toimijoiden puute, osuuskunnan vetäjän tai jäsenten uupuminen sekä vuokrattujen toimitilojen menettäminen. Osuuskunnan toiminnan loppumisen syynä mainittiin myös toimialan myynti. Yksi osuuskunta oli tehnyt itsensä tarpeettomaksi, kun jäsenten liiketoiminta kasvoi niin paljon, että he pystyivät tekemään hankinnat ja markkinoinnin itse. Eräässä osuuskunnassa ei ollut enää yhteisiä näkemyksiä eikä jäsenillä ei ollut aikaa toiminnalle.

Toimintansa lopettaneista osuuskunnista yhdeksän kertoi mitä jäsenet tekivät toiminnan loputtua. Näyttäisi siltä, että toiminnan loputtua osuuskunnan jäsenet pääosin työllistyivät tai jatkoivat entisessä palkkatyössään. Monista

osuuskunnista jäseniä lähti myös jatkamaan aikaisempaa yritystoimintaansa. Yli puolet osuuskunnista oli sellaisia, että niiden jäsenistä ei kukaan joutunut työttömäksi siinä vaiheessa kun toiminta loppui. Neljä osuuskuntaa kertoi, että osa jäsenistä perusti uusia yrityksiä. Kahdesta osuuskunnasta osa jäsenistä siirtyi eläkkeelle.

4.3.2 Osuuskuntien tulevaisuuden suunnitelmat

Kaikki edelleen toimivat osuuskunnat (10 kpl) arvioivat toimintansa laajuutta tulevaisuudessa, se on esitetty kuviossa 8. Mukana ovat myös ne osuuskunnat joiden toiminta oli jo aiemmin hiipunut mutta osuuskunnat kuitenkin toimivat tai olivat vielä olemassa.

Kuvio 8. Osuuskuntien tulevaisuuden suunnitelmat

Suurin osa osuuskunnista aikoi toimia nykyisessä laajuudessaan myös tulevaisuudessa. Syynä voi olla se, että osuuskunnan resurssit eivät riitä toiminnan laajentamiseen. Monien osuuskuntien toimiala oli sesonkiluonteista. Sesongin aikaan tarvittiin kaikki toimijat mukaan, ja voitiin joutua palkkaamaan myös ulkopuolisia työntekijöitä. Sesongin ulkopuolella töitä ei välttämättä ole ollut tarjolla kuin muutamalle osuuskunnan jäsenelle.

4.3.3 Luonnontuotealan hankkeisiin tai koulutukseen osallistuminen

Luonnontuotealan kehittämishankkeisiin tai hankkeiden järjestämiin koulutuksiin tai kursseihin oli osallistunut jäseniä yhdestätoista osuuskunnasta.

Monesta osuuskunnasta oli osallistuttu useisiin hankkeisiin. Nimeltä mainittiin Luonnontuotteiden jatkojalostus-hanke, Kerttu- ja Muutakin kuin lunta-hankkeet. Neljästä osuuskunnasta jäsenet eivät olleet osallistuneet mihinkään luonnontuotteiden kehittämishankkeeseen tai sen järjestämään koulutukseen tai tilaisuuteen.

Kysymyslomakkeessa tiedusteltiin sitä, että haluavatko osuuskunnat tietoa tulevista kehittämishankkeista. Hankkeista kiinnostuneiden osuuskuntien tiedot tulivat vain toimeksiantajan (MTT) käyttöön.

4.3.4 Osuuskuntien vahvuudet ja osaaminen

Kysymykseen osuuskunnan vahvuuksista ja osaamisesta vastasi vain muutama osuuskunta. Esiin tuotiin kuitenkin muutamia vahvuuksia:

1. Oman osuuskunnan ydintoiminnan osaaminen
2. Tuotteiden jalostuksen tai valmistamisen hyvä ammattitaito
3. Hyvät puitteet toiminnalle
4. Paikallisten olosuhteiden tunteminen
5. Kielitaito
6. Luonnontuntemus
7. Puhdas luonto

Vastauksia siihen, mitä osaamista osuuskunnassa tarvittaisiin tulevaisuudessa, tuli edellistäkin kysymystä vähemmän. Markkinointiin, taloushallintoon ja kirjanpitoon toivottiin lisää osaamista. Lisäksi matkailuun liittyvää osaamista toivottiin lisää mutta sitä ei sen tarkemmin eritelty. Eräässä haastattelussa tuli esiin tarve saada lisää osaamista sosiaalisen median hyödyntämiseen tuotteiden markkinoinnissa ja osuuskunnan tunnetuksi tekemisessä.

5 HAASTATTELUT

5.1 Haastateltujen osuuskuntien taustoja

Haastateltavana oli viisi osuuskuntaa. Neljä oli aktiivisesti toimivia osuuskuntia ja yksi oli jo toimintansa lopettanut. Osuuskuntien toimintaan liittyi joko luonnontuotteet tai matkailu/ohjelmalvelut tai molemmat. Osuuskunnille oli yhteistä se, että ne kaikki oli perustettu 1990-luvulla. Ne toimivat pääosin alueilla, joissa oli muuten vähän työpaikkoja tarjolla. Edelleen aktiivisesti toimivissa osuuskunnissa yhdistävä tekijä oli se, että matkailu liittyi jollakin tavalla toimintaan. Matkailu oli joko sivuosassa tai tärkeässä roolissa osuuskunnan toiminnassa. Niillä kaikilla oli myös toiminnassaan kiireisempi sesonki tai sesonkeja osan aikaa vuodesta ja muuna aikana toiminta oli vähäisempää, päätoimialasta riippumatta. Tiukimmillaan koko vuoden tulot hankittiin jopa neljässä kuukaudessa. Toimivissa osuuskunnissa oli jo tehty suunnitelmia tai toimenpiteitä, joilla toimintaa ja tuloja saataisiin myös nykyisten sesonkiaikojen ulkopuolelle.

Osa haastatelluista osuuskunnista toimi sillä periaatteella, että jäsenet toimivat itsenäisinä yrittäjinä. Yhdessä osuuskunnassa osalla jäsenistä oli ollut jo omat yrityksensä osuuskuntaan liittymisvaiheessa ja muutkin toimivat itsenäisesti omilla tahoillaan. Muissa osuuskunnissa jäsenet saivat palkkaa silloin kun olivat töissä osuuskunnassa. Osuuskunnat hoitivat kirjanpidon, verotukseen liittyvät asiat, laskutuksen sekä palkanmaksun ja kahdessa osuuskunnassa myös markkinoinnin.

Kaikissa aktiivisesti toimivissa osuuskunnissa oli jäseniä, jotka eivät osallistuneet osuuskunnan toimintaan millään tavalla. Sitä ei pidetty ongelmana, vaikka eräät haastateltavat sanoivat toisaalta myös, että toimintaa ei voida laajentaa kun ei ole tekijöitä. Toimintaan osallistumattomat jäsenet nähtiin osuuskuntaa ja kylää yhdistävänä tekijänä. Nämä jäsenet olivat joko kannattajajäseniä tai he olivat pitäneet jäsenyytensä kaiken varalta, jos joutuvat josakin vaiheessa työttömäksi. Mahdollisen työttömyyden aikana heillä olisi mahdollisuus työllistyä osuuskunnan kautta.

5.2 Osuuskuntien synty

Osuuskuntien perustajina oli ollut aina useampia ihmisiä. Kukaan haastatelluista ei maininnut vain yhtä henkilöä, jonka aloitteesta osuuskunnan perustaminen olisi lähtenyt liikkeelle. Joissakin tapauksissa osuuskunnan perustajajäsenet tunsivat toisensa jo hyvin, ja heidän tavoitteensa oli yhteinen. Osuuskunnan syntyminen ei ole kuitenkaan ollut kaikissa tapauksissa ongelmaton. Ihmisillä oli ollut erilaisia näkemyksiä ja tavoitteita, joiden yhteensovittaminen ei aina ollut onnistunut helposti. Loppujen lopuksi toimintaan olivat jääneet mukaan ne jäsenet, jotka pystyvät joustamaan ja toimimaan yhdessä muiden kanssa.

Haastatteluissa nousi usein esiin se, että osuuskunta oli perustettu tuomaan työtä alueen asukkaille. Muita syitä, jotka vaikuttivat perustamiseen, olivat esimerkiksi raaka-aineina myydyistä luonnontuotteista, kalasta ja lihasta saatu huono hinta. Tavoitteena oli, että tuotteista saataisiin parempi hinta, kun ne jalostettaisiin pidemmälle ennen eteenpäin myyntiä. Osuuskunnan syntymisen taustalla saattoivat olla myös hyvät puitteet ja toiminta jolle tarvittiin tekijät. Perustamisen syynä oli ollut myös jonkin palvelun, toiminnon ja asian tekeminen tai jäsenten elinkeinotoiminnan kehittäminen koulutuksella, yhteishankinnoilla, -markkinoinnilla tai tuotekehityksellä.

Usein osuuskunnilla oli ollut toiminnan alkuvaiheessa useita toimialoja. Toisinaan oli tehty kaikkea mitä alueella oli keksitty pyytää osuuskuntaa tekemään. Vähitellen toiminta oli keskittynyt harvemmille toimialoille. Osa toimialoista oli jäänyt kysynnän loputtua tai niitä oli muusta syystä jätetty pois. Oli myös niitä osuuskuntia, joiden toiminta oli alussa keskittynyt jonkin tuotteen ympärille, ja myöhemmin osuuskunnan toimintaan oli tullut mukaan uusia toimialoja.

Osuuskuntien syntymän taustalla oli joissakin tapauksissa kurssi tai koulutus jonka jälkeen osuuskunta perustettiin. Kurssin aikana oli voitu harjoitella tulevan osuuskunnan toimintaa käytännössä tai oli saatu muulla tavoin valmiuksia osuuskunnan perustamiseen, esimerkiksi tarvittavien asiakirjojen tekemiseen. Kaikissa haastatelluissa osuuskunnissa oli joku tai jotkut jäsenistä osallistuneet hankkeisiin, koulutukseen tai kursseille. Niissä oli kehitetty

omassa toiminnassa tarvittavia taitoja. Joissakin osuuskunnissa koulutus oli ollut harkittua ja selvään tarpeeseen kohdennettua, esimerkiksi markkinointikoulutusta, raaka-aineen käsittelyyn tai elintarvikkeiden jalostamiseen ja valmistamiseen liittyvää koulutusta tai luonnontuotteiden keruukoulutusta. Asiakkaita tuotteille tai palveluille ei välttämättä ollut valmiina mutta asiakkaat oli löydetty, joskus kovan työn kautta.

5.3 Haastateltujen osuuskuntien toiminta

Osa haastatelluista sanoi, että heidän osuuskunnassaan ei ole ollut toiminnan aikana vaikeampaa vaihetta. Normaalia vaihtelua oli ollut ja sen arvioitiin johtuneen yleisestä taloudellisesta tilanteesta Suomessa ja maailmalla. Joillakin osuuskunnilla oli toiminnassa ollut hankalampiakin vaiheita. Vaikeuksista oli selvitty eikä toiminnan jatkaminen ole ollut vaarassa missään näistä neljästä, nykyisin toimivasta osuuskunnasta. Joissakin osuuskunnissa hankaluuksia olivat aiheuttaneet muun muassa ristiriidat paikkakunnalla, rahoituksen saaminen, neuvottelutaitojen puute markkinoinnissa ja siitä johtuva liian alhainen hinta tuotteista. Seuraavana on kaksi poimintaa haastateltavien vastauksista:

”Mutta jos osuuskunnallisia vaikeuksia katsotaan, niin siitä alusta, kun meillä oli niin mahdoton niitä jäseniä. Ja kaikki vain odotti niitä töitä, niin sitten vain selkeytettiin niitä toimia. ... Meidän vahvuus on kai ollut se, että meillä on ollut se ydinjoukko semmoinen, joka on pystynyt tekemään sitä yhteistyötä. Se on hakenut aina niitä ratkaisuja.”

”Ne oli niin taitavia neuvottelemaan ja me ei osattu neuvotella oikeastaan ollenkaan. Niin me laitettiin nimi semmoiseen paperiin joka oli tuhon tie heti kättelyssä, se meni niin halvalla se tuote.”

Useimmilla osuuskunnilla toiminta oli kasvanut tasaisesti. Yleensä toimintaa oli vienyt eteenpäin hyvän tuotteen kehittäminen tai markkinointikanavan löytäminen, pitkäaikaiset asiakkaat ja sopimukset. Myös tuotteiden toimitusvarmuus oli tuonut etua markkinoinnissa. Hyvien yhteistyökumppaneiden löytyminen voi olla ratkaisevaa osuuskunnan toiminnalle. Myös neuvottelutaitojen kehittyminen oli parantanut tuloja. Onnekkaita sattumuksiakin oli joillakin ollut, vaikka ehkä nekin olivat sitä, että oli osattu tarttua tilaisuuteen.

Kahdessa osuuskunnassa oli jossakin toiminnan vaiheessa harkittu yritysmuodon muuttamista osakeyhtiöksi. Yhdessä osuuskunnassa oli rahoittajan taholta alkuaikoina painostettu yritysmuodon muuttamiseen, koska osuuskuntaa ei pidetty luotettavana toimintamuotona. Tässä osuuskunnassa oli kuitenkin ollut alusta lähtien päätös pysyä osuuskuntana eikä painostusta ole myöhemmin ollut miltään taholta. Haastateltavat pitivät osuuskuntaa joustavana toimintamuotona varsinkin jos liikevaihto on pienempää. Kukaan haastateltavista ei nähnyt osakeyhtiöksi muuttamisen tuovan omalla kohdallaan mitään selvää hyötyä osuuskunnan toiminnalle tai jäsenille.

Osuuskunta voisi haastateltujen mielestä periaatteessa olla yritystoiminnan opettelu paikka ja myös yrityshautomo jossakin määrin. Joissakin haastatelluissa osuuskunnissa jäsenillä ei ollut aikaisempaa kokemusta yritystoiminnasta, vaan osuuskunnan toimintaan aktiivisesti osallistuneet jäsenet olivat joutuneet opettelemaan yritystoiminnassa tarvittavia taitoja esimerkiksi toiminnan suunnittelua ja johtamista, markkinointia, asiakaspalvelua ja rahoituksen järjestelyä. Nämä osuuskunnat toimivat alueilla, joissa oli rajallisesti asiakkaita ja toimintamahdollisuuksia eikä saman alan kilpailevalle toiminnalle nähty olevan edes tilaa. Näistä osuuskunnista lähdettyään, työntekijät tai osuuskunnan jäsenet olivat harvoin perustaneet omaa yritystä, poikkeuksena toimintansa jo lopettanut osuuskunta. Sen muutamalle jäsenelle osuuskunta oli ollut ehkä ponnahduslauta oman yrityksen perustamiseen.

Haastatteluun osallistuneet osuuskunnat eivät hakeneet aktiivisesti uusia jäseniä. Puolet haastatelluista kertoi heidän osuuskuntansa ottavan uusia jäseniä tai ainakin uudeksi jäseneksi haluavan kanssa neuvotellaan asiasta. Lopuissa osuuskunnissa uusille jäsenille oli vaatimuksia, jotka pitäisi täyttää, esimerkiksi uusi jäsen haluttiin tuntea ennakolta. Pelättiin sitä, että osuuskunnan maine kärsii jos uusi jäsen ei hoida työtään. Siitä seuraisi ehkä ristiriitoja muiden osuuskunnan jäsenten kanssa.

5.4 Osuuskuntien hallinto, toiminnan johtaminen ja niiden rahoitus

Kaikissa aktiivisesti toimivissa osuuskunnissa kirjanpito oli ostopalveluna. Toimintansa lopettaneen osuuskunnan kirjanpidon oli hoitanut osuuskunnan

jäsen. Toimintaa kaikissa osuuskunnissa oli johtanut osuuskunnan jäsen eikä ulkopuolista toimitusjohtaja ollut palkattu haastateltuihin osuuskuntiin.

Toimitusjohtajan palkoissa oli eroja. Kahdessa osuuskunnassa ei maksettu mitään hallinnolle vaan toimintaa johtavat saivat tulonsa omasta, osuuskunnan puitteissa, tekemästään työstä. Osuuskunnan menoihin pidätettiin ennalta sovittu prosenttimäärä tuloista. Eräässä osuuskunnassa oli sovittu tietty tuntimäärä/kuukausi josta maksettiin toimitusjohtajalle. Päätulo hänelläkin oli se varsinainen työ jota teki osuuskunnan jäsenenä. Yhdessä osuuskunnassa oli palkattu päätoiminen toimitusjohtaja.

5.5 Osuuskunnan parhaat puolet ja menestyminen

Osuuskunnassa oli ollut helppo aloittaa yritystoiminta ja sen suojissa oli ollut mahdollista myös kokeilla omia liikeideoitaan. Se nähtiin myös turvallisena tapana toimia. Hyvänä asiana nähtiin se, että osuuskunnassa toimivien ei tarvitse olla yksin vaikka tekisivätkin omaa toimintaansa osuuskunnan puitteissa. Osuuskunnissa oli useita toimijoita joten tuotteille/palveluille oli parempi toimitusvarmuus mikä oli joissakin tapauksissa neuvotteluvaltti kun markkinoitiin tuotteita.

Osuuskunta oli ollut työllistäjä ja se oli tuonut toimeentuloa työttöminä olleille ihmisille tai lisäansiota alkutuottajille. Osuuskuntaa kuvattiin turvaverkoksi jäsenille työttömyyden aikana. Osuuskunnat pystyvät vastaamaan hyvin työvoiman tarpeen vaihteluihin sesonkiluonteisilla aloilla. Jäsenet olivat voineet työskennellä osan vuotta osuuskunnalle ja lopun aikaa olivat toimineet esimerkiksi alkutuotannon parissa, palkkatyössä tai olivat olleet työttömyysturvan varassa. Yksi osuuskunta toimi pelkästään osuuskuntalaisten voimin. Muissa oli tai oli ollut, ainakin jossakin vaiheessa toimintaa, myös palkattuja ulkopuolisia työntekijöitä, joita otettiin yleensä sesonkiaikaan. Haastatteluissa tuli esiin myös se, että jäsenet olivat saaneet osuuskunnan kautta näyttää osaamistaan ja monet heistä työllistyivät myöhemmin niihin yrityksiin, joissa olivat käyneet tekemässä työtä osuuskuntalaisina. Seuraavana on kaksi poimintaa haastatteluista:

”Monikin oli ollut pitkään työttömänä ja sitten kun tuli se tili, niin kyllä sitä ihan katseltiin niitä tilinauhoja. Katsottiin, että tehtiin työpaikka ja tässä on tili. Kyllä se sillä lailla toivoa antoi monelle ihmiselle.”

”Jos sattuu oikeat henkilöt kohdalle mikä sen parempi muoto.”

Haastateltujen mielestä menestyvässä osuuskunnassa tarvitaan ahkeria työntekijöitä, jotka ottavat asian omakseen. Osuuskunnan aktiivisilla toimijoilla täytyy olla halu tehdä työtä. Osuuskunnasta pitäisi löytyä ne henkilöt, jotka ymmärtävät, että osuuskuntakin on yritys. Tarvitaan tuote tai palvelu jolle löytyy kysyntää. Menestyminen riippuu myös toimijoista itsestään, etenkin silloin kun toimii itsenäisenä yrittäjänä osuuskunnassa. Seuraavana on haastateltujen näkemyksiä siitä, miten saadaan osuuskunta menestymään hyvin:

”Mutta ehkä siihen on alun perin muodostunut semmoinen hyvä henki siihen tekemiseen. On ymmärretty, että meidän on tuon xxx osalta pakko toimia yhdessä, ei ole kannattavaa se, että jokin yrittäjänä erikseen tekee. Kyllä kai se euro siinä se suurin yhdessä pitävä voima on.”

”Omasta aktiivisuudesta riippuu miten saa sen menestymään. Ja sitten hoitaa sen hommansa niin hyvin kuin pystyy ja on joustava.”

”Minä näen, että sieltä osuuskunnasta pitää löytyä ne henkilöt jotka ottavat sen vastuun ja kantavat sen vastuun. Ymmärtävät sen, että se on yritys ja pitävät sen niin kuin omana yrityksenä. Kyllä me on hoksattu, että ne ihmiset jotka sitoutuu paljon tiiviimmin ymmärtää sen, että se on oma yritys.”

5.6 Haasteita osuuskuntana olemisessa

Ongelmaksi voi nousta osuuskunnan jäsenten yhteensopivuus, useampi haastateltavista nosti asian esiin. Osuuskunnan jäsenten pitäisi tulla keskenään toimeen edes sen verran, että pystyvät toimimaan yhdessä ja tekemään päätöksiä asioista. Jos jäsenten välillä ei ole keskinäistä luottamusta ja kunnioitusta, niin kaikkien on vaikea toimia. Keskinäinen kyräily ja toisten työn jatkuva arvioiminen voi muodostua ongelmaksi. Haastateltavat arvioivat ongelmia seuraavalla tavalla:

”Kyllähän se on se ryhmän kuohunta siinä vaiheessa kun pitää oikeasti alkaa tekemään töitä ja monenlaisia persoonia ja monenlaisia ajatuksia lyödään läjään. ... Sitäkin kautta tuli poistu-

maa, että ei sopeutunut. Kun jonkun kuitenkin on määrättävä ja sanottava, että nyt tehdään näin, oli se sitten oikein tai väärin.”

”Jos siinä aletaan epäillä ... tai toisen tontille tullaan, ei kunnioiteta toista, semmoinen on.”

”Osuuskunnassa näkisin sen, että jos siellä ei luottamus pelaa, keskinäinen luottamus osuuskunnan sisällä, niin kyllä se sitten on aika hankalaa toimia. ... Ei se onnistu jos siinä ei ole semmoiset ihmiset töissä jotka pärjää toistensa kanssa.”

Erään haastateltavan mielestä hallinnon liiallinen laajeneminen voi muodostua ongelmaksi. Jos hallinto vie liian suuren osuuden tuloista, niin jäsenille ei jää juuri mitään palkaksi. Parasta osuuskunnan kannalta olisi jos hallinto saataisiin pidettyä yksinkertaisena ja halpana.

Osuuskunnat pyrkivät nolla tulokseen eli tuloja ja menoja pitäisi olla saman verran. Sesonkeihin painottuva toiminta vaatii suunnittelua, että siihen päästäisiin. Erään haastateltavan mukaan jokaisesta osuuskunnasta pitäisi löytyä joku jota kiinnostaa se, kuinka paljon on tuloja ja menoja eri kuukausina. Vasta sen tiedon perusteella voi tehdä talouden suunnittelua. Joissakin osuuskunnissa lisätään hankintoja tilikauden loppuun, jos näyttää siltä, että tuloja on ollut paljon. Hankitaan uusia koneita, laitteita tai tarvikkeita, joilla voidaan kehittää osuuskunnan toimintaa. Yhdessä osuuskunnassa nolla tuloksen saamiseksi maksettiin vuoden lopussa yli jääneet tulot jäsenille esimerkiksi sen mukaan, kuinka paljon he olivat vuoden aikana toimittaneet osuuskunnalle raaka-aineita. Mikäli osuuskunnille kuitenkin jää tuloja, niistä verotetaan osuuskuntaa.

5.7 Osuuskuntien tulevaisuus

Lähes kaikissa toimivissa osuuskunnissa aiottiin jatkaa samaan tapaan kuin ennenkin. Yhdessä osuuskunnassa suunniteltiin toimintaa myös uudella toimialalla. Osuuskunnilla oli suunnitelmia, joilla toimintaa saataisiin nykyisten sesonkiaikojen ulkopuolelle, vaikka toiminnan laajentamisesta ei varsinaisesti puhuttu. Haastateltavat nostivat esiin joitakin kehitettäviä ideoita. Kesäajan matkailuun tarvittaisiin vetovoima tekijöitä ja poronlihan jalostaminen paikallisten voimin toisi työtä ja tuloa eri tavalla kuin nykyisin. Luonnontuotteiden tai niihin liittyvien hemmotteluhoitojen käyttöä matkailun parissa voitaisiin lisätä,

koska niille on olemassa kysyntää, mutta tekijöitä ei ole riittävästi. Tuotteiden ja hoitojen osalta kaivattiin ammattimaista toimintaa. Luonnontuotteita ja niihin liittyviä hoitoja pitäisi olla saatavilla koko ajan, jos niiden markkinointi aloitetaan, harrastusmaisena toimintana sen ei nähty toimivan.

Toiminnan laajentaminen voi olla riippuvainen olosuhteista, joihin osuuskunnan jäsenet eivät pysty vaikuttamaan, esimerkiksi matkailun suhdanteista, joihin vaikuttaa yleinen taloudellinen tilanne Suomessa ja maailmalla. Tuotteiden jatkojalostusta harjoittavat osuuskunnat ovat riippuvaisia raaka-aineen saannista. Myös niiden toimintaan vaikuttaa yleinen taloudellinen tilanne. Raaka-aineen riittävyttä voi joissakin tapauksissa turvata ostamalla ylimääräistä varastoon silloin kun tarjontaa on. Jos osuuskunta toimii vuokratiloissa, riskinä on toimitilojen menettäminen tai vuokran huomattava nousu. Ne molemmat ovat asioita, jotka voivat vaarantaa toiminnan jatkamisen. Tätä riskiä oli lievennetty pitkällä vuokra-sopimuksilla. Toiminnan laajentamisen esteenä voi olla myös aktiivisten toimijoiden vähyys osuuskunnassa.

Osuuskunnat voisivat ehkä panostaa enemmän näkyvyyteen sosiaalisessa mediassa. Haastatteluun osallistuneissa osuuskunnissa osattiin jo markkinoida ja omat myyntikanavat tuotteille ja palveluille olivat jo olemassa. Kaikilla ei ehkä ole edes tarvetta suurempaan markkinointiin tai näkyvyyteen, koska tuotteet menevät jo hyvin kaupaksi tai sesonkiaikoina ei olisi edes mahdollista laajentaa toimintaa.

Haastateltavien mielestä heidän osuuskunnissaan olisi mahdollisuuksia myös tulevaisuudessa. Yhdessä osuuskunnassa panostettiin nuorten, mahdollisten jäsenten, neuvomiseen. Tavoitteena oli saada uusia jäseniä mukaan toimintaan. Uudet jäsenet turvaisivat osuuskunnan jatkuminen sitten kun nykyiset toimijat ikääntyvät. Kaksi muutakin haastateltavaa kertoi toivovansa, että heidän osuuskunnassaan toiminta jatkuisi vielä sittenkin, kun he itse aikanaan jäävät toiminnasta pois. Asiaa oli mietitty mutta toimenpiteisiin aletaan ilmeisesti tulevaisuudessa kun oikeat henkilöt löytyvät. Lopuksi on kahden haastateltavan arvio oman osuuskuntansa tulevaisuudesta:

”Ikää tulee ja nuoria pitää saada mukaan. Semmoinen mahdollisuus, että itse voi hypätä pois mutta yritystoiminta jäisi. Semmoi-

sia asioita on alettu ajattelemaan. ... Siihen pitää alkaa valmistautumaan kun tätä on rakentanut niin pitkään. On meillä vielä vähän aikaa. Tämä on niin rankka työ, että se kuluttaa kovasti, että kauanko jaksaa sitä tahtia tehdä.”

”Niin tämän on helppo lopettaakin, ei siinä ole mitään ongelmaa. Mutta toivoisin, että joku jatkaa tätä kun me sitten joskus 10 -15 vuoden päästä hellitetään pois. Luonnontuotteissa ja poronlihassa on minun mielestä Lapin tavallisten ihmisten mahdollisuus ja kaikki käsityöt.”

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli selvittää, mitä luonnontuotealan osuuskunnille Lapissa kuuluu nykyisin? Suurin yllätys minulle oli toimintansa lopettaneiden osuuskuntien osuus kyselyyn vastanneiden joukossa. Puolet vastanneista oli lopettanut toimintansa. En kuitenkaan suoraan yleistäisi sitä koskemaan kaikkia pienosuuskuntia Lapissa. Olisiko niin, että toimivissa osuuskunnissa ei ehditty tai haluttu vastata kyselyyn? Vai oliko toimintansa lopettaneiden jostakin muusta syystä helpompaa vastata? Lopettamisen syitä on varmasti monia sellaisiakin joita ei kerrottu. Taloudelliset syyt ja aktiivijäsenten uupuminen nousivat esiin useimmin. Ei voi kuitenkaan sanoa, että niiden välillä olisi selvä syy ja seuraus suhde. Vaikka ne molemmat olisivatkin mainittuna jonkin osuuskunnan lopettamisen syinä, niin niiden lisäksi kerrottiin myös muita syitä.

Yksi tutkimuskysymyksistä oli se, että ovatko osuuskunnat todellista yritystoimintaa? Yksiselitteistä vastausta on vaikea antaa, koska osuuskuntia on monenlaisia. Osa tähän kyselyyn osallistuneista osuuskunnista näyttäisi olevan selkeästi yrityksiä. Osuuskunnilla voi olla suuri liikevaihto, ne ovat toimineet vuosia, niillä on vakiintuneet tuotteet tai palvelut ja uutta kehitellään koko ajan. Lisäksi osuuskunnat ovat muiden yritysmuotojen tavoin riippuvaisia taloudellisesta tilanteesta Suomessa ja maailmalla. Jos vuoden tulot hankitaan muutamassa kuukaudessa sesonkiaikaan ja taloudessa pyritään nolla tulokseen, niin poikkeaa se tavallisesta yrityksestä, jossa työntekijät ovat töissä koko vuoden ja toiminnan toivotaan tuottavan voittoa omistajilleen. Osuuskunta poikkeaa muista yrityksistä myös siinä, että työntekijöitä voi olla joustavasti tarpeen mukaan eikä jäsenten kohdalla tarvita irtisanomismenettelyä jos työt jostakin syystä loppuvat. Jos työt vähenevät, niin osuuskunnan jäsenet voivat hakeutua muualle töihin tai työttömyysturvan varaan.

Haastattelujen perusteella vaikuttaisi siltä, että osuuskuntia ei nähdä yrityshautomoina tai yritystoiminnan opettelupaikkoina, ainakaan suuremmissa mittakaavassa. Haastateltujen mielestä ne kyllä periaatteessa voisivat olla sitä mutta käytännössä harvemmin. Kuitenkin haastatteluissa tuli esiin se, että osuuskunnan jäsenet olivat joutuneet opettelemaan yritystoiminnassa tarvittavia taitoja. Joidenkin kyselylomakkeen palauttaneiden osuuskuntien

perustamisen yhtenä syynä oli mainittu juuri yritystoiminnan opettelu. Joten osuuskunnissa voi oppia yritystoimintaa käytännössä. Kyselylomakkeiden vastausten ja haastattelujen perusteella osuuskuntien jäsenet olivat perustaneet omia yrityksiä niin toiminnan loputtua kuin myös siinä tapauksessa, että jäsen oli muuten eronnut osuuskunnasta. Joten osuuskunta on voinut olla myös oman idean kehittely paikka mutta on tietenkin mahdollista, että yritykset olisi perustettu muutoinkin.

Osuuskuntien tärkein tavoite on ollut työllistäminen ja toimeentulon antaminen. Erityisen suuri merkitys sillä on niillä alueilla joissa ei ole muita yrityksiä jotka työllistisivät alueen asukkaita. Jäsenten määrä ei kuitenkaan kerro sitä kuinka paljon osuuskunta todella työllistää. Työntekijöiden määrä elää vuoden ja vuosien aikana. Vaikuttaa siltä, että osuuskuntien toiminnan alkuvaiheessa ne työllistivät jäseniään enemmän. Toiminnan jatkuessa osa jäsenistä on jäänyt pois toiminnasta, joko työllistyneet muualle tai lähteneet muusta syystä. Toimintoja on ehkä muutettu ja tarvitaan vähemmän jäsenten työpanosta. Se voi johtaa siihen, että lopulta osuuskunta työllistää enää muutaman henkilön vakituisesti, vaikka jäseniä olisi kymmeniä. Toisaalta joissakin osuuskunnissa työllistetään jäsenten lisäksi myös ulkopuolisia työntekijöitä, ainakin osa-aikaisesti. Monille työttömille osuuskunnan kautta työskentely on ollut kanava oman ammattitaidon esiin tuomisessa ja moni heistä on saanut työpaikan niistä yrityksistä jotka ovat ostaneet palveluja osuuskunnilta.

Toimeentulon antaminen jäsenille oli monien osuuskuntien tavoitteena. Osalle jäsenistään osuuskunta voi antaa koko toimeentulon ja muille toiminnassa mukana oleville se antoi osan mutta ehkä tärkeänkin osan tuloista. Osuuskunnilla ja niiden menestymisellä on taloudellista merkitystä niin omalla toiminta-alueella kuin laajemminkin. On toki osuuskuntia joiden liikevaihto on niin pieni, että kukaan ei saa toimeentuloa osuuskunnan kautta. Silloin ei toimintaa oikeastaan voi varsinaisena yritystoimintana pitää, jos tilanne jatkuu samana vuodesta toiseen. Niillä osuuskunnilla voi kuitenkin olla jokin muu tärkeäksi katsottu tehtävä, esimerkiksi yrittäjien välisen yhteistyön järjestäminen.

Osuuskuntien toiminta voi jatkossa muuttua, koska uuden osuuskuntalain mukaan osuuskunnan tavoitteena voi olla myös voiton tuottaminen osuuksille tai osakkeille. Nähtäväksi jää, kuinka monen osuuskunnan sääntöihin tämä tavoite kirjataan ja muuttaako se jollakin tavalla niiden osuuskuntien toimintaa. On mahdollista, että osuuskuntien luonne muuttuu aikaisempaan verrattuna, ja osuuskuntia alkavat perustamaan sellaisetkin henkilöt, joille on tärkeää saada voittoa sijoituksille. Voiton tuottamisen kirjaaminen sääntöihin voi helpottaa osuuskuntien pääoman saantia, kun sijoittajilla on mahdollisuus saada myös voittoa.

Yksi tutkimuksen tavoite oli selvittää osuuskuntien kiinnostusta luonnontuotteiden keräämiseen tai viljelyyn. Vastaajien määrä olisi saanut olla suurempi, varsinkin toimivia osuuskuntia olisi voinut olla enemmän. Vaikka osuuskuntia etsittäessä katsottiin, että niiden rekistereihin merkityssä toimialaluettelossa oli mainittu luonnontuotteet jossakin muodossa, matkailu, poro tai kalastus/kalan jalostus, niin silti osalla vastanneista osuuskunnista ne eivät liittyneet millään tavalla toimintaan. Tälläkin vastaajien määrällä pystyy tekemään varovaisia arvioita osuuskuntien nykytilasta ja tulevaisuuden suunnitelmista luonnontuotteiden osalta.

Vastausten perusteella vaikuttaa siltä, että nykyisin luonnontuotteita tuotetaan, välitetään ja myydään nimenomaan raaka-aineina. Jatkojalostustakin on mutta vähemmän. Osuuskuntia kyllä kiinnosti jatkojalostus mutta kaikki kiinnostuneet eivät kuitenkaan näyttäisi aloittavan sitä. Jalostusasteen lisääminen olisi tärkeää, koska sillä tavoin tuloja jäisi enemmän paikkakunnalle ja tuotteiden valmistaminen antaisi myös työtä. Lappilaisilla marjoilla, sienillä ja luonnonkasveilla sekä poronlihalla ja luonnon kaloilla on hyvin kysyntää Suomen markkinoilla. Näkisinkin, että osuuskunnilla olisi mahdollisuus kehittää ja valmistaa niistä tuotteita myyntiin. Tärkeää olisi saada toiminta niin ammattimaiseksi, että tuotteille olisi toimitusvarmuus.

Koulutuksilla ja kursseilla on ollut merkitystä tutkimukseen osallistuneiden osuuskuntien perustamisvaiheessa ja toiminnan kehittämisessä. Erityisesti haastatteluissa tuli esiin se, että osuuskuntien jäsenet olivat osallistuneet

monenlaisiin kursseihin ja koulutukseen, joissa olivat kehittäneet omaa osaamistaan.

Osuuskuntien toiminnan lopettamisen syitä voisi tutkia tarkemmin. Löytyisikö laajemmalla tutkimusaineistolla taustalta merkittäviä yhtäläisyyksiä tai asioita, joihin voisi vaikuttaa? Ongelmaksi voi tosin nousta tiedon hankkiminen. Voitaisiin myös tutkia luonnontuotteiden tuottamisesta tai jatkojalostamisesta luopuneita osuuskuntia. Onko osuuskunnilla luonnontuotteiden jatkojalostamiseen liittyvässä toiminnassa joitakin erityisiä ongelmia? Kiinnostavaa olisi selvittää se, miksi niistä osa on siirtynyt muille toimialoille.

LÄHTEET

- Kurkela, R. 2014. Tilastollinen tiedonkeruu. Osoitteessa <http://tilastokeskus.fi/virsta/tkeruu/04/03/>. 7.11.2014
- Köppä, T. – Troberg, E. – Hytinkoski, P. Osuustoiminnan yliopisto-opetuksen aikamatka Suomessa. Osoitteessa <http://www.helsinki.fi/ruralia/koulutus/coop/Osuustoiminta.pdf>. 1.5.2014
- Mähönen, J. – Villa, S. 2006. Osuuskunta. Vantaa: WSOYpro
- Patentti- ja Rekisterihallitus. 2014. Osuuskunnan lopettaminen. Osoitteessa <http://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/muutyrittymuodot/osuuskunta/lopettaminen.html>. 9.9.2014
- Pellervo-Seura ry 2013. Osuuskuntalaki 1.1.2014. Osoitteessa <http://pellervo.fi/wp-content/uploads/2013/12/osuuskuntalaki2014.pdf>. 25.4.2014
- Pellervo-Seura ry 2014a. Suomessa perustettujen osuuskuntien määrä vuosilta 1987 - 2012. Osoitteessa http://pellervo.fi/wp-content/uploads/2014/01/perustetut_osuuskunnat.jpg?c2a302 29.9.2014
- 2014b. Toimintakertomus 2013. Osoitteessa <http://pellervo.fi/wp-content/uploads/2013/05/pellervo-toimintakertomus-2013.pdf?a7c382>. 29.9.2014
- Pöyhönen, S. 2013. Osuuskunta ja osuuskuntalaki. Liettua: Talentum Media Oy
- Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry 2014. Osoitteessa <http://luontoyrittaja.net/20.html> 26.8.2014
- Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta 2014. S-ryhmän historia - Aina asiakasta varten. Osoitteessa <https://www.s-kanava.fi/web/s/s-ryhma/historia>. 14.9.2014
- Tampereen seudun Osuustoimintakeskus. 2014. Osoitteessa http://www.osuustoimintakeskus.net/?page_id=33. 28.9.2014
- Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi. Osoitteessa <http://hanna.vilka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-mittaa.pdf>. 6.11.2014
- YTK. 2014. Yrittäjän määrittely työttömyysturvan kannalta. Osoitteessa http://www.ytk.fi/fi/ansioturvan_abc/yrittajaasiat_tyattamyysturvasa/yrittajan_maarittely_tyattamyysturvan_kannalta/. 8.10.2014

Liite 1

Kysymyslomake osuuskunnille

Hyvä vastaanottaja!

Opiskelen agrologiksi Lapin ammattikorkeakoulussa maaseutuelinkeinojen koulutusohjelmassa. Olen tekemässä opinnäytetyötäni ja aiheena on lappilaisten osuuskuntien merkitys luonnontuote- ja elintarvikealoilla. Toimeksiantajana työlleni on Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen Lappi Luo II -työohjelma hanke.

Tutkimuksen kohteena ovat lappilaiset osuuskunnat joiden toimialaluettelossa on mainittu luonnontuotteet, lisäksi mukaan on otettu osuuskuntia joiden toimialaan kuuluvat elintarvikkeet jollakin tavalla, kalastus/kalan jalostus tai poronlihan jalostus. Luonnontuotteita ovat luonnon marjat, sienet ja yrtit sekä erikoisluonnontuotteet kuten mahla, pettu, terva, pihka, hoito- ja kylpyturve, tuohi, havut, oksat, kaislat, sammal ja jäkälä.

Tutkimuksen pohjana on osuuskunnille sähköisesti tai postitse lähetettävä kyselylomake vastauskuorineen. Tutkimuksen kannalta olisi hyvä jos osuuskunnan toiminnasta löytyisi tietoa myös alkuajalta joten lomaketta voi täyttää useampikin osuuskunnan jäsen eli he jotka parhaiten tietävät kysyttäviä asioita. Kyselyyn vastanneiden joukosta pyydetään viisi osuuskuntaa haastateltavaksi.

Antamanne vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eikä niiden pohjalta tehtävässä raportissa tai opinnäytetyössä voi tunnistaa yksittäisen osuuskunnan antamia vastauksia.

Ystävällisin terveisin

Maria Riskilä
maria.riskila@edu.lapinamk.fi

I OSUUSKUNNAN PERUSTIEDOT

Osuuskunnan nimi:

Perustamisvuosi:

Rastita sopiva/sopivat vastausvaihtoehdot.

1. Osuuskunnan toiminta-alue

	Alkuvuodet	Nykyisin	Jatkossa
a. Itä-Lappi	[ ]	[ ]	[ ]
b. Kemi-Tornio	[ ]	[ ]	[ ]
c. Pohjois-Lappi	[ ]	[ ]	[ ]
d. Rovaniemi	[ ]	[ ]	[ ]
e. Tornionlaakso	[ ]	[ ]	[ ]
f. Tunturi-Lappi	[ ]	[ ]	[ ]

2. Miksi osuuskunta perustettiin?

- a. tuomaan työtä ja toimeentuloa [ ]
- b. yritystoiminnan opetteluun [ ]
- c. vastaamaan palveluiden tai tuotteiden kysyntään [ ]
- d. muu syy, mikä? [ ]

3. Osuuskunnan jäsenten taustat osuuskuntaan liittymisen aikaan? Merkitkää lukumäärä/t sopivien vaihtoehtojen kohdalle esim. elinkeinonharjoittajia [2].

- A. Yrityksiä, yhteisöjä tms. [ ]
- B. Yksityisiä henkilöitä
  - a. maa/metsätalousyrittäjiä [ ]
  - b. poronhoitajia [ ]
  - c. elinkeinonharjoittajia [ ]
  - d. palkkatyössä [ ]
  - e. työttömiä [ ]

4. Osuuskunnan palvelut /tuotteet ja toiminta-ajatus?

Perustamisen aikaan

Nyt

Arvio tulevasta

---

5. Osuuskunnan jäsenmäärä

perustamisvaiheessa _____ nyt _____

6. A. Onko osuuskunnasta lähtenyt jäseniä? Kyllä [ ] Ei [ ]

Jos on lähtenyt, montako, mistä syystä? Esim. menneet palkkatyöhön [3]

- a. perustaneet oman yrityksen [ ]
 b. menneet palkkatyöhön [ ]
 c. muu syy [ ]
 jos on tiedossa, mikä?

B. Onko osuuskuntaan tullut uusia jäseniä? Kyllä [ ] Ei [ ]

C. Halutaanko /otetaanko osuuskuntaan uusia jäseniä? Kyllä [ ] Ei [ ]

II OSUUSKUNNAN TOIMINTA

7. A. Mikä on osuuskunnan toimintamuoto tai -muodot?

- a. työosuuskunta [ ]
 b. tuotanto-osuuskunta [ ]
 c. markkinointiosuuskunta [ ]
 d. muu, mikä? [ ]

B. Osuuskunnan toimialat? päätoimiala on 1, sivutoimialat merkityksen mukaan 2, 3, 4 jne.

	Alkuvuosina	Nykyisin	Jatkossa
a. Hyvinvointipalvelut	[ ]	[ ]	[ ]
b. Sosiaali- ja terveyspalvelut	[ ]	[ ]	[ ]
c. Kalan tai lihan jalostus	[ ]	[ ]	[ ]
d. Luonnontuotteiden tuotanto ja/tai jalostus	[ ]	[ ]	[ ]
e. Matkailu- ja ohjelmapalvelut	[ ]	[ ]	[ ]
f. Majoitus- ja ravitsemuspalvelut	[ ]	[ ]	[ ]
g. Maatalouteen liittyvät palvelut	[ ]	[ ]	[ ]
h. Metsätalouteen liittyvät palvelut	[ ]	[ ]	[ ]
i. käsityöala	[ ]	[ ]	[ ]
j. Rakentaminen ja korjauspalvelut	[ ]	[ ]	[ ]
k. Työvoiman vuokraus tai -välitys	[ ]	[ ]	[ ]
l. Muu, mikä?	[ ]	[ ]	[ ]

8. Osuuskunnan tavoite on työllistää jäseniään

	Alkuvuosina	Nykyisin	Jatkossa
a. kokoaikaisesti	[ ]	[ ]	[ ]
b. osa-aikaisesti	[ ]	[ ]	[ ]

9. Osuuskunnan palveluiden ja/tai tuotteiden markkina-alue?

	Alkuvuosina	Nykyisin	Jatkossa
a. paikallisille	[ ]	[ ]	[ ]
b. maakunnan alueelle	[ ]	[ ]	[ ]
c. koko Suomen markkinoille	[ ]	[ ]	[ ]
d. kansainvälisille markkinoille	[ ]	[ ]	[ ]

10. Osuuskunnan palveluiden tai tuotteiden kohderyhmä?

	Alkuvuosina	Nykyisin	Jatkossa
a. yksityiset henkilöt	[ ]	[ ]	[ ]
b. yritykset	[ ]	[ ]	[ ]
c. muu, mikä?	[ ]	[ ]	[ ]

11. Osuuskunnan markkinointi ja tiedotus toiminnastaan, palveluistaan ja tuotteistaan?

	Alkuvuosina	Nykyisin	Jatkossa
a. messuilla tai muissa yleisötapahtumissa	[ ]	[ ]	[ ]
b. puhelimitse kohderyhmän edustajille	[ ]	[ ]	[ ]
c. tukku- tai vähittäiskaupan kautta	[ ]	[ ]	[ ]
d. lehti-ilmoituksella	[ ]	[ ]	[ ]
e. internetin välityksellä	[ ]	[ ]	[ ]
f. muulla tavoin, miten? _____	[ ]	[ ]	[ ]

12. Osuuskunnan yhteistyö muiden tahojen kanssa?

	Alkuvuosina	Nykyisin	Jatkossa
a. yksityiset henkilöt	[ ]	[ ]	[ ]
b. muut osuuskunnat	[ ]	[ ]	[ ]
c. yritykset	[ ]	[ ]	[ ]
d. muu, mikä?	[ ]	[ ]	[ ]
e. ei ole yhteistyötä	[ ]	[ ]	[ ]

13. Luonnontuotteiden merkitys osuuskunnan toiminnassa

	Alkuvuosina	Nykyisin	Jatkossa
a. tuottaa luonnontuotteita raaka-aineina	[ ]	[ ]	[ ]
b. välittää/myy luonnontuotteita raaka-aineina	[ ]	[ ]	[ ]
c. käyttää ja jatkojalostaa luonnontuotteita tuotteisiin	[ ]	[ ]	[ ]
d. käyttää luonnontuotteita palveluiden osana	[ ]	[ ]	[ ]
e. hyödyntää luontoa palveluissaan	[ ]	[ ]	[ ]
f. ei tuota tai käytä luonnontuotteita	[ ]	[ ]	[ ]

14. Mitä luonnontuotteita osuuskunnassa tuotetaan /käytetään?

	Alkuvuosina	Nykyisin	Jatkossa
a. luonnonmarjat	[ ]	[ ]	[ ]
b. sienet	[ ]	[ ]	[ ]
c. luonnonkasvit	[ ]	[ ]	[ ]
d. viljellyt marjat	[ ]	[ ]	[ ]
e. viljellyt yrtit	[ ]	[ ]	[ ]
f. viljellyt muut kasvit/juurekset	[ ]	[ ]	[ ]
g. villi riista	[ ]	[ ]	[ ]
h. villi kala	[ ]	[ ]	[ ]
i. kasvatettu kala	[ ]	[ ]	[ ]
j. poro	[ ]	[ ]	[ ]
k. muut kotieläimet	[ ]	[ ]	[ ]
l. ostetaan em. raaka-aineita	[ ]	[ ]	[ ]

III OSUUSKUNNAN TOIMINTA NYT JA TULEVAISUUDEN SUUNNITELMAT

15. Osuuskunnan toiminta nyt?

- A. Osuuskunta toimii aktiivisesti [ ]
 B. Osuuskunnan toiminta on hiipunut [ ]

Miksi?

- C. Osuuskunnan toiminta on loppunut [ ]

Milloin, miksi?

Mitä osuuskunnan jäsenet tekivät toiminnan loputtua?

- a. jatkoivat aikaisempaa yritystoimintaansa [ ]
 b. jatkoivat palkkatyössään [ ]
 c. perustivat uusia yrityksiä [ ]
 d. työllistyivät muutoin [ ]
 e. siirtyivät eläkkeelle [ ]
 f. joutuivat työttömäksi [ ]

16. Millaiset ovat osuuskunnan tulevaisuuden suunnitelmat ja näkymät?

- a. Osuuskunnan toiminta laajenee lähivuosina [ ]
 b. Osuuskunta toimii nykyisessä laajuudessaan [ ]
 c. Osuuskunnan toiminta supistuu, miksi? [ ]
 d. Osuuskunnan toiminta lopetetaan, miksi? [ ]

17. Kiinnostaako osuuskuntaa luonnontuotteiden tuotanto?

A. Kyllä, mikä / mitkä?

	Nykyisin	Jatkossa
a. marjojen ja sienten keruu	[ ]	[ ]
b. luonnonkasvien keruu	[ ]	[ ]
c. marjojen tai yrttien puoliviljely tai viljely	[ ]	[ ]
d. muu kasvintuotanto ja/tai viljely	[ ]	[ ]
e. kalastus tai kalan kasvatus	[ ]	[ ]
f. eläinten kasvatus/tarhaus tai tuotanto	[ ]	[ ]
g. em. luonnontuotteiden jalostus	[ ]	[ ]

B. Ei kiinnosta nyt [ ]

C. Ei ole suunnitelmissa tulevaisuudessakaan [ ]

18. Onko osuuskunta tai sen jäsenet osallistuneet johonkin luonnontuotealan kehittämishankkeeseen tai sen järjestämään tilaisuuteen / koulutukseen?

- a. Kyllä [ ]
 mihin?
 b. Ei [ ]

19. Mitkä ovat osuuskuntanne vahvuudet ja osaaminen nyt?

---

20. Mitä osaamista osuuskunnassanne tarvitaan lisää tulevaisuudessa?

---

21. Haluatteko kertoa jotakin muuta osuuskuntanne toiminnasta ja kehittämistarpeista?

---

22. Haluatteko osallistua kyselyn haastatteluosuuteen? Kyllä [ ] Ei [ ]

23. Haluatteko tietoja mahdollisista tulevista kehittämishankkeista? Kyllä [ ] Ei [ ]

Jos vastasit viimeiseen kysymykseen kyllä, merkitse rasti tähän [ ]
Osuuskunnan yhteystietoja saa käyttää hanketyöstä osuuskunnalle tiedottamiseen ja vastauksen yksilöimättömiä tietoja hankesuunnitteluun (tunnistettavia tietoja ei anneta julkisuuteen eikä ulkopuolisille).

Paikka ja päiväys: _____

Vastaukset antoi: _____

KIITOS VASTAUKSISTANNE!

Liite 2

Haastattelujen kysymykset

1. Miten ja miksi tämä osuuskunta syntyi?
2. Onko osuuskunnan toiminnan aikana ollut vaikeampi vaihe tai vaiheita jolloin toiminnan jatkamista on jouduttu miettimään?

Mistä tämä johtui? Miten siitä päästiin eteenpäin?

3. Onko ollut jokin vaihe kun toiminta on lähtenyt ns. ”lentoon”? Mistä tämä johtui?
4. Onko osuuskuntaan palkattu ulkopuolisia työntekijöitä vai toimiiko se omien jäsenten voimin?
5. Millä tavoin osuuskuntaan tulee uusia jäseniä esim. haetaanko heitä aktiivisesti? Onko jäsenille vaatimuksia osaamisen tai ammattitaidon suhteen?
6. Miten osuuskunnan hallinto ja toiminnan pyörittäminen on hoidettu ja kustannettu?
7. Onko osuuskunnassa harkittu yritysmuodon muuttamista esim. osakeyhtiöksi? Jos on, niin mitkä seikat pitivät osuuskuntana?
8. Mitkä ovat parhaat puolet osuuskuntamuotoisessa yrityksessä? Miten saadaan osuuskunta menestymään?
9. Mitä ongelmia on osuuskuntana olemisessa? Onko joitakin erityisiä ”sudenkuoppia” jotka vaikeuttavat toimintaa tai joihin toiminta voi jopa kaatua?
10. Voiko osuuskunta olla yritystoiminnan opettelu- tai ”yrityshauto-mo” jäsenilleen? Onko joku teidän osuuskuntanne jäsenistä perustanut oman yrityksen osuuskunnassa oloaikana tai erottuaan jäsenyydestä?
11. Mitkä ovat teidän osuuskuntanne tulevaisuuden näkymät?
12. Onko vielä jotakin muuta mitä haluaisitte osuuskuntatoiminnasta sanoa?